A FŰ ÉS A BOR VITÁJA

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 1 22/11/16 13:46

LICHNIAE

EX BIBLIOTHECA
ACADEMIAE SCIENTIARUM
HUNGARICAE

ÉRDEKESSÉGEK AZ MTA KÖNYVTÁRÁBÓL

SOROZATSZERKESZTŐ: MONOK ISTVÁN

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 2 22/11/16 13:46

MUHAMMAD FUZÚLÍ

A FŰ ÉS A BOR VITÁJA

MTA KÖNYVTÁR ÉS INFORMÁCIÓS KÖZPONT
JAFFA KIADÓ
BUDAPEST
MMXVI

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 3 22/11/16 13:46

FORDÍTOTTA, SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ÉS AZ UTÓSZÓT ÍRTA: PÉRI BENEDEK

A fordítást ellenőrizte Dávid Géza
Szerkesztő Nemes Krisztián
Borító-, sorozat- és belívterv Sipos Géza
Felelős szerkesztő Jolsvai Júlia
Felelős kiadó Monok István – Rados Richárd

Hungarian translation © Péri Benedek, 2016
© MTA Könyvtár és Információs Központ – Jaffa Kiadó, 2016

ISBN 978 615 5609 82 4

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 4 22/11/16 13:46

AZ ÚJ SOROZAT ELÉ

De gustibus non est disputandum – tartja a közmondás, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára most mégis megpróbálkozik azzal, hogy egy „érdekességeket" tartalmazó sorozatot indítson útjára. Sőt, a sorozati cím megválasztásakor egy olyan kifejezést találtunk, amelynek az első értelme az, hogy „nyalánkságok" *(lichniae)*. Az ízlés pedig ebben a tekintetben, hangsúlyosabban kerül elő. Távol áll tőlünk a szándék, hogy meghatározzuk, mi a ritkaság, mi az érdekesség *(quot capita, tot sententiae)* vagy éppen a szellemi nyalánkság. A sorozat tervében nagyon sokféle szöveg szóba került. Olyanok, amelyek ismertek lehetnének, ha magyarul írták volna őket. Olyanok, amelyeket még a szűk szakmai körök is elfeledtek, miközben felfedezték azokat az eredményeket, amelyeket már eleink is felfedeztek. Olyanok, amelyek kevés példányban ismertek a világban. Olyanok, amelyek esztétikai megjelenésükben ritkák, saját korukban feltűnők voltak. De főként a tartalmi érdekességet tartottuk szem előtt. Mindenki mást tart érdekesnek, így a sorozat tematikusan nem igazán jellemezhető más szóval, mint az emlegetett sokféleséggel. Lesznek az emberi szenvedély – evés, ivás, szerelem, gondolkodás, mániákus tenni akarás stb. – jellemzésére alkalmas szövegek. Aztán olyanok is, amelyek e téren a mértékletességre intenek. Erkölcsi féltésből, erkölcsi prüdériából vagy éppen a másokat ellenőrizni akarásból. Sorozatunkat tehát emberarcúra terveztük.

Vannak persze másféle szándékaink is. Napjainkban az „új", a „más, mint az ismert", fetisizált kifejezések, sokszor bután, sokszor manipulatívan is használják őket. A naponta ismételt kommersz filmeknek naponta van „országos premierjük". Ma már csaknem minden igéhez igekötőt ragasztunk, jelezve, mi másképpen cselekszünk, mint az előttünk járók. „Beazonosítunk", „leellenőrzünk", „kölcsönösen együttműködünk" stb.,

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 5 22/11/16 13:46

jóllehet nem teszünk mást, mint „azonosítunk", „ellenőrzünk" és „együttműködünk". Nyelvileg ezeket a változásokat lehet ugyan kanonizálni – mást nem is tehetünk –, a nyelv változása azonban mindenképpen jelzi az értékek változását. Ezzel sincsen gond, azonban nem baj, ha a változásokat kordában tartjuk. Az emberi természet nem változik, csak millió években számolva. Ahogy egykor a hangos olvasással lassították a szem által diktált gyorsaságot a befogadásban (megértésben) – a csupa nagybetűkkel, sok rövidítést használó, szóköz nélkül írt szövegekre *(scriptio continua)* utalunk –, úgy a hagyományos értékek ismételt felmutatásával gondoljuk lassíthatónak azokat a változásokat, amelyeket gyorsnak látunk. (Jól jönne egy új Karoling-reneszánsz.) Nincsen olyan gondolat ugyanis, amely ne született volna meg már az ókorban. A belátható művelődéstörténetben mindig felfedezhetők azok a kérdések, amelyek napjainkban is folyamatosan terítékre kerülnek. Félreértés ne essék, egy újabb kor mindig újféleképpen megfogalmazott válaszokat kíván.

A sorozattal gyakorlati céljaink is vannak. A Magyar Tudományos Akadémia tudománystratégiájának része, hogy igyekszik a társadalom szélesebb rétegeihez fordulni. A „megnyíló Akadémia" programja szellemében fogalmaztuk meg a Könyvtár új stratégiáját is. Ennek része, hogy megmutatjuk a rejtett, féltve őrzött kincseket. Kiállításokon, látogatások szervezésével, könyvsorozatokkal – különösen olyanokkal, mint a most induló.

A „Lichniae..." alapvetően hasonmássorozat. Ritka, mára elfeledett kéziratok, kiadványok újrakiadása, ha nem magyarul maradtak ránk, akkor a fordítással együtt. Senkitől sem várható el, hogy ismerje a szövegek születésének korát, az akkori idők szellemi horizontját. Ezért soha nem bocsátjuk útjára, új „országos premierre" a kiadványt magyarázatok nélkül.

Szeretnénk szórakoztatni is. Annak a megismertetésével, ahogy mások, éppen a régiek gondolkodtak emberi dolgokról. A borivásról, a drogozásról, az evésről, vagy éppen arról, hogy miként kell a könyveket olvasni, esetleg – mert gyakorlatiasak is vagyunk – portalanítani. Mi, most, 2016-ban elkezdünk portalanítani. A Könyvtárban porszívóval (régen nem használták), a társadalomban pedig a régi, poros értékek megmutatásával.

Monok István

Az MTA Könyvtár és Információs Központ
Keleti Gyűjteményében őrzött Perzsa O.87 jelzetű kézirat

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 7 22/11/16 13:46

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 8 22/11/16 13:46

بسم الله الرحمن الرحیم

ای ویرن بزم کاینانه نسق — بوراخن جام عشقه نشأ حق
عشق میخانه سین قیلن معمور — صونین آندن صبوح جام سرور
کیم ایدوب اول سرور جامین نوش — اهل نطق اوله واله و مدهوش
جمله دن مخفی ایده اسراری — اولمیه هیچ کیم خبر داری
ای صفاتنکده خیره هر مدرک — ما عرفناک حق معرفتک
می عشقنکده افرینش مست — شوق وصلنکله جمله باده پرست
یارب افسرده ام بن نا اهل — حددن اوتدی خمار باده جهل
قویه افسرده و پریشان حال — عشق اودندن بنکا حرارت صال
بزم عشق ایچره صون بنکا بر جام — لیک جامی که نقصم ایده تمام
قیله آثار معرفت اظهار — اوله مفتاح مخزن اسرار
نه شرابی که عقل زایل ایده — طاعتنکدن کونکلنی غافل ایده
اوله مطلق فسادند سببی — تا په اوندن زوال شرع نبی
نبی هاشمی که بزم وجود — جام عشقندن الدی نشأ بود
پیر میخانه قدیم قدم — ساقی بزم بزمه حلقا جم
هر زمان بنک سلام و بنک صلوات — انکا اول امامه کیم نصبات
اولدر آینه وار صورت حق — وصی و نفس مصطفا مطلق
ناظم شرع حیدر صفدر — باب شبیر و والد شبر
یار سلمان و خواجه قنبر — والی روضه ساقی کوثر

ساقیا صبحدم در ایله شتاب — دوره کلسون چه مهر عالمتاب

بیار

اضطراب ایچره ام خمارم وار — بادیه خیلی انتظارم وار
جام می صون که تا دلیرانه — مدح ایدیم پادشاه دورانه
اول صفا بخش جام جم که مدام — نخوت اهلینه در چو باده حرام
اولکه باشلر زمانه بزم فراغ — پادشه لر باشنده ایلر ایاغ
می کیمی خلقه فیض نشأ رسان — نشأ نک حکمی ایلر باشنده روان
ساقیا بیلمزم بنم نم دور — همدمم غصه محرمم غم در
غم می لعل اختدی باشم دن — غصه بنکم اوچوردی باشم دن
کله خشک اولغم چو بنک تیر — بر ایاغ ایله ایت دماغی تر
تا سنکا بر عجب حکایت ایدیم — بنک ایله باده دن روایت ایدیم

بیان مناقب پادشاه جم جاه و مناظره مسکرات علی الخصوص شراب ایله

بر کون ایام نوبهار اده دن — دوتمیش ایدیم چه لاله طرف چمن
لاله و کل صولمده صاغم ده — بنک باشم ده می ایاغم ده
بنک تک نشأ ایله باشم خوش — می کمی خاطر معاشم خوش
باغ عشرت اولوب بهشت برین — بزم قورمیش بهار خلد آیین
کل تردن نسیم عنبر بو — غنچه میناسن ایلمیش مملو
نقل ایله دولمیش ایدی کل طبقی — قرص لیمو توکوب سمن ورقی
دولدورب ساقی صبا هر دم — جام می ایچره باده شبنم
بلبل خسته دن ایارمیش هوش — قمری زاری ایلمیش مدهوش
یاسمن دولدورب صراحی زر — زرد رخ باده ایله وقت سحر
سبزه ایتمیش ایله له لا یعقل — که دوشوب جویه رختن ایتمش کیل
کوردم اول بزم ایچنده بر محبوب — صورتی خوب و سیرتی مرغوب
طرفه آدی زمانه مشهوری — لقبی باده اب انکوری
ایتمیش اول باده سهیل خواص — نیجه همجنس ایله صحبت خاص

حاضر و جمع

حاضر و جمع خدمتنده چو جام — عرق و بوزه و نبیذ تمام
صفت ایله قرینهٔ خورشید — لطفه جم سلاله جمشید
کرم ایکن بنم مجلس ایچره نوشانوش — او ترک مست اولوب می ایتدی خروش
که بنم هر نه وار اونکا فایق — خدمت خلق دور بنکا لایق
اوله می کیمسه کوستره جرات — بنکا ایتدورمیه سر طاعت
باده قیلیچ شجاعت اظهارین — کرم ایدوب زرق لاف بازارین
دیری اوسته روان چوکوب ساقی — دیدی ای باده صحبتک باقی
دون که محروم ایدیم وصالنکدن — دوشمیش ایدیم جدا جمالنکدن
ایستر ایدم سنی که و بیکه — بز عجب بزمه اوغرادم ناکه
صدر بزم اولمیش اونده بر سرهنک — سرکش و سبز پوش و صوفی رنک
ظاهرین خوب کوردم ایله که وار — باطنی هم دکلدی بی اسرار
دعوی ایدر که خضر دور بنکا بر — آندن آلدم دعا ایله تکبیر
بر زمان بن که اونکا همدم ایدیم — بی تکلف که شاد و خرم ایدیم
صحبتی دلکشا اوزی خوشخو — لیک غایتده زرق و لافی اولو
اورر اول هم یکانه لغدن دم — دیر که عالمده هر نه وار بنم
باش چکن سندن اولسه اولدور بس — بیله منلک کیم ایلر اول ناکس
قانی مغرور خود پرست ایدی می — اخر مجلس ایدی مست ایدی می
اوز که سوزینه اعتماد ایتدی — ناسزا ایله بنکی یاد ایتدی
تند و تلخ اولدی اول حکایتدن — غضب و قهری اوتدی غایتدن
دیدی ای ساقی رکیک سخن — بو نه سوز دور مکر که بنکی سن
انکلدم بیله رنک رویندن — بو دلیرانه کفت و کویندن
که جهان نفاق ایدیسن سن — بنک ایله اتفاق ایدیسن سن
بو آرادن بنی کتورمغ ایچون — اونی بو دولته یتورمغ ایچون

ایکن شده

هر نه وار
هر چه هست

کوره‌یم اول خیال خام اولسون — التفاتم سنکا حرام اولسون
نیجه یرلده کوردم ای اوباش — سنی اکری قیلدم ایله فاش
شمدی ناچار بوزونکا چقرم — سندن اولدی که کونکلنکی یخرم
دورمه وار امیدی کر موافق ایسنک — نقلتک خدمتنده صادق ایسنک
دیدوکنک سرکشنک کتور باشین — دستکیر ایله یار یولدراشین
ساقی اول ایشده نابدی حیرانلغ — چکدی اول قصددن پشمانلغ
قیلدی مکر ایله اول شر ایشه حیل — دیدی مستم بنکا آمان منه بو محل
صبحدم کیم دوشر کذارم انکا — واره‌یم یازه‌یم خمارم اونکا
اونی داش ایله سنکسار ایدیم — سیندورب جسمنی غبار ایدایم
باده تند اولدی او تعللدن — بر غرض آنکلدی تغافلدن
ساقی دوتدی یمان دوتدی — بیله دوتدی کمی که قان دوتدی
اولدی ساقی معینک کرفتاری — فاش ایدن بیله اولور اسراری

ساقیا قیلمه ترک باده باب — ایسته سن میدن ایسته فتح الباب
میدور آیینه جمال الله — زینهار اوندن ایلمه اکراه
بر قدح باشله نشأ ایله مدام — که تا یم قوت ادای کلام
ساقی اولکج ایرومی مضطر — آتش فتنه چکدی شعله شر
یقدی باشینه باده اصحابین — آچدی تدبیر دولت ابوابین
که بودنلو فساده چاره ندر — چاره اول زشت نابکاره ندر
دیدی اول عرق که ای می ناب — قیلمه نشأ خیالی ایله شتاب
شاه سن خصم چاکر ایتمه اوزنک — بر قول ایله برابر ایتمه اوزنک
صورت حالنه نظر قیلمه — بو یودب اونی معتبر قیلمه
دوشمه سودا سینه تغافل قیل — نیجه کون صبر ایدوب تحمل قیل
اول سننک قدر و شوکتنک نه بلور — اوز اوزیله جواب اولور اوزیلور

چون عرق

چون عرق سوزلرین توکندی نبید — دیدی ای نطفهٔ جم و جمشید
نیرسنکچون اونی هلاک ایده لی — حسد اوندن جهانی پاک ایده لی
اولمیه ازایکن بو ایش چرخ اوله — داخی دفعینه چاره سی یوخ اوله
چون نبید ایلدی سوزنی تمام — دیدی بوزه که ای می کلفام
نه تغافل نه جنک قیل پیشه — بو ایشه قیل بر اوزکه اندیشه
ویرانکا لطف مژده سیله قریب — اوله کیم اختلاطی اوله نصیب
یانکا کلکج اول فساد زبان — ایله مکر ایله دفعنی آسان
نه مصاف ایله کیم یمان اوله اد — نه تغافل که کون آرته فساد
قیلمدی هیچ قولی باده قبول — کلمدی هیچ سوز اونکا مقبول
دیدی اولدور صلاح کیم اول — قیلمه ایم ارتکاب جنک و جدل
کوندریم قاصد ایله پند ویریم — بر نیجه پند سودمند ویریم
پند ایله تابع اولسه یاریمدور — اولمسه جنک خود شعارمدور
کیمدور ایمدی که عزم راه قیله — سایهٔ دولتم پناه قیله
اوزینی بنک مجلسینه صاله — سوزمی سویله جوابین آله
کلدی کفتاره بوزهٔ بدنام — لاف لر اوردی اول نمک بحرام
که بنکا امرنک اولسه منقادم — بن سفر شدتینه معتادم
بنکه پیغامنک ایدهٔ یم ارسال — کورمهٔ یم اونده صلحه استقبال
ضرب ایله اونی سرنکون ایده ایم — ازه ایم بیله جه زبون ایده ایم
دوتوی می بوزه ننک سوزینه قولاغ — دیدی ای بوزه بخشی سن یوزنک آغ
بری اوننک شکوهنی سندر — باد پای غروردن ایندر
سویله مندن که ای فسرده مزاج — دلوسن ایله بو جنونه علاج
بو علاج ایله دفع سودا قیل — باشنکا چاره تاب مداوا قیل
ای زناکشورینک اوباشی — متصل نکبتی لرنک باشی

ارسال قاصد یا به بنک

ضرب

ای اساس بنای هر وسواس — الخناس فی صدور الناس
ای سراسر تصورنک باطل — فسق و اغلامه روز و شب مایل
کویا کیم خمیرونکی تقدیر ٥ — ایلمیش یوز فساد ایله تخمیر
دیر ایمش سن که هر نه وار بنم — کعب سن کر باشنک تیر کوکه هم
سن یمان جهل ایچنده قالمیش سن — ینه اوز باشنکا اولالمیش سن
هیچ معقول سوز دیمز سن سن — خانده دور کیم کوتک یمز سن سن
اکل وقتی سنکا دور ای بدشکل — بر ایلنک قوتی بر زمانلغ اکل
ایش مجالی قیلور سن ای سرسام — بر زمانک ایشنی بر ایلده تمام ٥
ای خر و رهکذار نین تکنی — تنکری خار ایلوسن سنی اکنی ٥
باعث نکبت و فلاکت سن — نجس العین بی طهارت سن ٥
خواه درویش درد خواه غنی — اوستی آزر دوشنده کورسه سنی
هر سعادت سیز اولسه یار سنکا — دزرجه قیلسه اعتبار سنکا
محو اولور اونده مردلک اثری — مطلق اولمز شجاعتنکا جکری
خرم اولمه که سبز دور سنکا رنک — سن سن آینه طبیعت زنک
سندن اولور یونکل آغر باشلو — اله هر کیم سنی آلور داشلو
عملنکدور مخالف حکمت — خلقه سندن در اصل هر علت
بو ایشه تیملنک کرک ناچار — که اوله سن قاپو مده خدمتکار
یا بو اقلیمدن باشنک آل کت — یوخسه باشنک کوتور ایاغمه یت
مست تک بندن اولمه بی پروا — التفاتم دن ایتمه استغنا ٥
بن اکر راضی اولمسم سندن — باشنکا چوق بلا کلور بندن
کله خشک اولمکی شعار ایتمه — کل دماغنک تر ایله عار ایتمه
باخمه حرص اودینه قور باشنک — حذر ایت کیم خطرده در باشنک
شرم قیل سر کرانلغ ایتمه یوکش — حدنکی تانی کل ایاغمه دوش

یوخ اورنک

یوخ اوزیکدن مکر سنک خبرنک — کورنه ترکیب سن ندور هنرنک
کوش قیل فضلنکی بیان ایده ایم — اولن اسرارونکی عیان ایده ایم

حکایت

وار ایدی اصفهانده بر میکش — بنک مانند متصل سرخوش
بر عجب قصرده دوتوب منزل — میه اولمشدی روز و شب مایل
برکون اول رند مجلسنده شراب — اولدی مانند کیمیا نایاب
حاصل اولدی اونکا صداع خمار — یدتی دفعینه ذرهٔ اسرار
اثرینک ایدب هجوم تمام — تاپدی مرات عقل زنک ظلام
شب یلدا و ماه شب افروز — قیلمشدی جهانی غیرت روز
رنک مهتاب ایدی نمونه آب — قصر اول آب ایچنده مثل حباب
قصردن دیشره قیلدی رند نکاه — سوکورندی کوزینه پرتو ماه
دیدی که وای اولدی ایش مشکل — سیل دوتمیش جهانی بن غافل
سویه چارم بو دور اوزم بوراخم — دولمدین قصر برکناره چقم
اوزمی قورترم شناخت ایله — برکناره چقم فراغت ایله
اله بر تخته پاره سین آلدی — یره مهتاب تک اوزین صالدی
لت کورب باشی فرش داشندن — ضربدن بنکی اوجدی باشندن
درد سر تاپدی و کلوب حکما — دیدیلر درد ینه شراب دوا
سنکا بو در هنر که شرح ایتدم — اهل ادراک کورکه بن نیدتم
بنم اصلم کوکم تفحص قیل — حرمتم آرتوغ اولدوغین بلکل
بیلمش اولکم عزیز و جبارم — سرکش و سرفراز و سردارم
کیم که بحث ایله باش دوترینه بنکا — کر فریدون ایسه حریفم آنکا
ایله هوش آلورم دماغندن — که باشین بیلمز اول ایاغندن
بن کمم همدم جم و جمشید — پاکلکده قرینهٔ خورشید

دوترسه بنکا

محک جوهر تمام عیار — لالهٔ کوهسار حلم و وقار
بر بنا دور وجود نوع بشر — سر تحقیق اولمغه مظهر
هر بناده که سندور امکان — اونی اصل ایله ایلرم ویران
بو سببدن بنکا بتن اصحاب — کمی خوشحال اولور کمیسی خراب
دوشدی دوادن ضمیرمه شوق — حسن آواز حاصل ایتدی ذوق
عرض قیلدم کلیه صورت حال — شریمی قیلدی امتینه حلال
قوم ترسایه بن تانیدتم راه — کاینده لر اقتدای روح الله
بن حقیقتده اهل عرفانم — دیمسونلر شریک شیطانم
آدمه سجده قیلمین شیطان — تا بدوغنده غرور ایله عصیان
بنکا میل ایتسه ایدی اول بردم — بنکه کز ایلردی سجده آدم
رقت افزای عاشق زارم — چهره افروز بزم دلدارم
نظر عاشق رخ محبوب — بری طالب دور بری مطلوب
هجر ایله مشکل ایکن اونلره حال — بن بورا خدم آرایه طرح وصال
کرچه دشمن لغمده قبحم چوخ — دوستلغمده و بی مثالم یوخ
درد اولورسه انکا دوا ویرورم — طبع کوز کوسینه جلا ویرورم
بن خردمند عالم ماهر — باطن احوالین ایلرم ظاهر
مکتب و میکدمده شام و سحر — شرح تجرید اوخر مدرسلر
پادشه لرین ایستم آسان — ایلرم برکدا ایله یکسان
بنم اول پادشاه هفت اقلیم — که بنکا شاه لر قیلور تعظیم
هر کیم اولسه باشین ایاغه اورر — بن کلنجه قمو ایاغه دورر
حسنا تمنی آندن ایله قیاس — که دیمش حق منافع للناس
وصف ذاتمده بر حکایت وار — کوش کر قیلسنک ایلرم تکرار

حکایت

وار ایدی ریده بر خجسته خصال — ماه طلعت نکار مشکین خال

میه دو

میه دونمیشدی عکس ایدی مدام — آلوبن متصل قدحدن کام
برکون اول سرو قد کل رخسار — قیلدی زهاد مجلسینه کذار
کوردی بر عابد پریشان حال — کچمیش اوقاتی زهد ایله مه و سال
بیلمیمش کیم مذاق باده ندور — خط مشکین و روی ساده ندور
خلقه ایلر حکایت محشر — صورت حور و جنت و کوثر
نوجوان قیلدی میل جنت و حور — دیدی عجز ایله کای خدای غفور
وار امیدم که اهل جنت اولم — بند احق مستعد راحت اولم
غیبدن کلدی بر ندای لطیف — قولاغنه که ای حریف ظریف
تنکری بر پادشاه عادل دور — فیضی مجموع خلقه شامل دور
کرم عام قادر قیوم — ایلمز هیچ کمسه‌نی محروم
کمی دنیاده شادمان ایلر — کمی عقباده کامران ایلر
سن که دنیاده اهل عشرت سن — ساکن مسند فراغت سن
ایچدوکنکدور نشاط ایله می صاف — کوثر اوممق دکل سنکا انصاف
غرضنک کوثر ایسه میدن کیچ — یوخسه ال نقدی نسیه ایستمه هیچ
باده محرومی آب کوثر ایچر — کیمسه کوثر کوریمز مکرر ایچر
بو دلیل ایله باده کوثر ایمش — کورنه خوش نسیه بر برار ایمش
بنک کیم دور حریف باده اوله — بحث قیلسه حرامزاده اوله
جد پاکم چقچون ای اسرار — اولمسنک درکهمده حد متکار
کلوب ایندورسنک ایاغمه باش — ایسنک عاقبت بنمه له سواش
قیلمدین تیره روزکارنکنی — کوکه صاورمدین غبارنکنی
دوتسم ارام بیقرار اوله ایم — رد درکاه کردکار اوله ایم
باده قیلقج تمام کفتارین — بوزه نقش ضمیر ایدب وارین
قیلدی عزم ره محله بنک — اولوبن قاصدمی کلرنک
بنک خوش سیرت و نکو کفتار — نیجه همدم لر ایله فصل بهار

بر عجب مرغزار ایچنده مدام — دوتمیش ایدی نشاط ایله آرام
برش ایدی مفرح و افیون — هر بری رای ایله بر افلاطون
که دوتوب علم شرع دن گفتار — گاه حکمت سوزی اولوب تکرار
کرم ایکن بحث علم و فضل و کمال — متواتر اولوب جواب و سوال
ویردیلر بنک حضرتینه خبر — که دور بدور قاپونکده بر چاکر
دیر که میدن کتورمیشم پیغام — ایسترم رخصت ادای کلام
بنکدن رخصت ایلیوب حاصل — بوزه زشت روی ناقابل
کیردی اول بزمه خاص و عامه — باشلدی هرزه هرزه افسانه
می سوزین دیدی اول پلید کریه — بلکه بوزنکنه هم مزید فیه
بو خبرلردن اولدی شیدا بنک — لرزه یه دوشدی بی محابا بنک
باشینه چقدی قهردن سودا — بوزیه ایتدی طعن ایله ایذا
کای پلید و غلیظ ناهموار — کنده و زشت ناتمام عیار
سن ازلدن بنم انسمیدانک — نه انسیم که کاسه لیسم ایدانک
باده ننک یوخ سنکله هم میلی — اولسه اوندن بدیع دور خیلی
حیف می هم اگرچه دشمن دور — که رفیقی بو نوع کودندور
کودن و احمق و ترش روسن — بدرک و بدصفات و بدبوسن
چونکه اولدنک بو فتنه اورتاغ — سنه چقدور سنک باشنده چناغ
فرض اولدی سنکا جفا قیلمغ — آغ ایکن یوزونکی قرا قیلمغ
میهمان سن بو کیجه ایتکل خواب — ویره ایم صبح سوزلرینه جواب
حالیا چون رسول سن ناچار — سنکا بندن روا دکل آزار
بوزه اول جمعه همنشین اولدی — خوب لر نحس ایله قرین اولدی
مجلس خاص ایدی و جمع ظریف — تا دامن پاک ایدی و قوم لطیف
چون کدورت کیدب صفا کلدی — کرم اولوب معده اشتها کلدی
چکدی لر طرفه طرفه مایده لر — نیجه کیم شاعر عجم سویلر ۵

هرچه اندیشه

رسیدن بر بیدادن به بنک

هرچه اندیشه در کمان آورد — مطبخی رفت و در زمان آورد
گاه پالوده کلدی که حلوا — که مزعفر چکلدی که بغرا
بس که چوخ کوردی بنکیانه طعام — عیبنی ظاهر ایتدی بوزه خام
قالمدی قلطبانک اول هوشی — اولدی کفتارمی فراموشی
دیدی ای بنک باده دن کچدم — کیتمزم اول یانکا یه بن اندالچدم
بن سننک برکمینه چاکرونکم — ایشکنده غلام کمترونکم
چوخدور اول باده ده فسادوشری — بنده دور فقر و مسکنت اثری
بوزه چون اولدی بنکه خدمتکار — بنک فیضینه واقف اسرار
اول کیجه بنک و سایر اصحاب — ایتدیلر راحت و سرود ایله خواب
صبحدم چون سپهر جام خرام — ساچدی بنک یوزینه می کلفام
دردسان ته نشین اولوب اختر — صاف می کیمی چقدی شعله خر
بنک فکرت دنکرینه دالدی — آرایه طرفه مشورت صالدی
که ندور چاره شرارت می — نیجه تسکین تا پار حرارت می
دیدی افیون که اولمکل غمناک — بنم اول زهر دفعینه تریاک
ایده ایم ضایع ایتدکی امکی — آغریدوب بم نشین لرنک بورکی
برشه چون دوشدی سوز دیدی ای بنک — اوننک ایله نه حاصل ایلر جنک
نه روا دور جدل اول سرکش ایله — علف خشک نیتسون آتش ایله
بر نیجه ملکه اول ویرور رونق — کیمسه میل ایلمز سنکا مطلق
سنمدن بو نزاعی ترک ایده لی — بتون ایکن بو ملکدن کیده لی
دیدی معجون اونکا که ای اسرار — نه هزیمت نه جنک ایله شعار
لایق اولدور اونکله صلح ایده سن — کر طلب قیلسه یا تنیه کیده سن
ایله دفعینه مکر ایله تدبیر — صاف دلدور یری مزاجینه کیر
غافل ایتمه اوزنک مدارادن — حیله یکرک دکل می غوغادن

ارسال قاصد از طرف بیک به بابه

ایتمدی هیچ قولی بنک پسنده — اولمدی هیچ سوز ایله خرسند
دیدی بن هم رسول کونده رایم — سوزلرینه جواب دونده رایم
قیلسه طاعت رعایتم کورسون — ایتمز ایسه سیاستم کورسون
ای مفرح سنکا دور ایمدی امید — اوله کور فتح قاپوسنه کلید
سنده دور حسن خلق و لطف ادا — سنده چوخدور جواهر حکما
سنده عرفان جواهری چوخدور — سندوکی رتبه کیمسیدی یوخدور
غرضم کیمتکه سن ایله شتاب — سن بنکا یارسن نه بو اصحاب
وار بندن میه نصیحت قیل — کر قبول ایتمسه فضیحت قیل
سویله ای بیحیا و بیهده کرد — مفسد هر صلاح اولن نامرد
همدمنک هر کیم اولسه لیل و نهار — که دیوانه اولور کهی بیمار
بو جهانده بو دور سنکا تاثیر — اول جهانده داخی زقوم زخیر
سن سن اول رهنمای اهل عذاب — که ایاغنک دکن یر اولدی خراب
کمر ایله آلن ایل اوینی یقار — بو فسادنک صاغنمه باشنه چقار
ای بسا اهل تخت و صاحب تاج — که قیلوب سن بر ایتمکه محتاج
ای بسا هوشمند و فرزانه — که قیلوب سن صریح دیوانه
باعث فتنه و شرارت سن — نجس العین بی طهارت سن
آنمل خمر آیتی اوخی — که سنندور کنایتنده چوخی
خوانده کیر اولسه همنشینی دور — بو سببدن که دینی دینی دور
اولولو سندن ایتمسه اکراه — اولور البته عاصی درکاه
کیجه لر سندن ایتمسه پرهیز — اولور البته کون دریده خیز
چون خمیرنک زیانه راغب دور — آخته قیلمق سنی مناسب دور
سن سن اولن مقید اوز اوزینه — جزوی ایشدنک چقرسن ایل یوزینه
کیمه اولدونسه محرم یولداش — جمله سیرینه ایتدنک ایلره فاش

رشرن دوشه

اثرن دوشه هر بیره چوق آز — قیلمز اهل شریعت اونده نماز
چاکرن اولدی چنگ زار اولدی — دامنک دوتدی دُرد خوار اولدی
دوتدی بر ایو حمایتنده حباب — ایلدنک سر آلیله ایوینی خراب
شیخ صعانه بر دم اولدن یار — ترک دین ایتدی باقلدی زنار
همزه تدبیرون ایله ایتدی عمل — ناقهٔ صالحه یتوردی خلل
سنده یوقدور طریقه جد و اب — سن ادب سیز سن اونلو اهل ادب
سنده یوقدور طریقهٔ فرزند — سن منافق سن اول سعادتمند
کیم که سندن دوترسه تا بدی قبول — مجلس اهل شرعه راه وصول
یولونوب هرزه هرزه ایتمه غضب — شیشنکی داشه چالمه صاخله ادب
سن که اهل خطاسن و مرتد — خوانده یوردوندنسه اولدن رد
بسی ایولر خرابدور سندن — چوق جکرلر کبابدور سندن
آچرم سیر و تنی طراولمز ایسنک — درد نسبت مکدر اولمز ایسنک

حکایت

مصر ملکنده وار ایدی بر پیر — هرکز اصلاحی بولمیش تقصیر
عارف عالم ازیل طفیل — ایتمش خشم ایله خیانته میل
اخر عمر اولنده رنک طبیب — صالدی ترکیبنه مرضدن عیب
اولدی تدبیره علتی محتاج — دیدیلر باده دور بو درده علاج
ایلدی میل می ضرورت ایله — ایچیدی بر جرعه می کدورت ایله
ذوق می صالدی چون دماغنه شور — آرزو قیلدی مطرب طنبور
مغبچه مطربی چکوب آواز — ایلدی قارشوسنده عشوه و ناز
بر شوقیله مایل اولدی اونکا — قوت نفس حاصل اولدی اونکا
دیدی ای سرو قد سیم اندام — نوله ویرسن منی شکستنی کام
بنی وصل ایله کامران ایتسنک — بر ایکن بیتکدنک جوان ایتسنک
دیدی بندن مراد حاصلدور — لیک دین اختلافی مشکلدور

پیر تا راضی اوله خاطر یار — ترک دین قیلدی بافلدی زنار
اولدی ضایع جمیع طاعاتی — کور اونکا نیتدی می ملاقاتی
کورور ای زشت خو بو دور عملنک — دین و دنیایه چوخ دورور خللنک
بنم آینه دار فیض ازل — صورتیم زنک سیرتیم صیقل
سبز خط دلبرم حجابم یوخ — بنکا عاشق یوکش مقید چوخ
ویرسم آینه ضمیره جلا — کوره نور اونده جمله اشیا
ای بسا بینوا و مفلس دون — که خیال ایله ایلرم قارون
چکمیشم حدت حرارت نار — چقمیشم خالص و تمام عیار
عملی بر خیالدور دیرلر — اعتمادی محالدور دیرلر
قطب عالم بوکون بنم مشهور — که قیلور بنک خیال بنده ظهور
درک ذاتم صاغنمه آساندور — سر و کاریم ده عقل حیران دور
بنم اول نیز طبع پاک ضمیر — که لطیف ایتدی طینتم تقدیر
بنده دور شکل گنبد خضرا — اخترم شاه دانه دن پیدا
شیخ لر ایلر احترام بنکا — باشلری اوزده دور مقام بنکا
جوهرم قدر ایله مکرم دور — کل ترکیبه جزو اعظم دور
فلکی انجمن مهندسیم — جمله عشق اهل ننک مدرسیم
نوله کلسه بنکا صغار و کبار — آلمغه درس مخزن اسرار
خضر واقف اولوب حقیقتمه — کیرور اول رتبه ایله کسوتمه
بنکا ایلدن دکر ثنا نجه وزور — ایله بندن یتر نشاط و سرور
کنج هر مدرسه مقامیم دور — فرقه اهل علم رامیم دور
شوکت اهلینه اولمزم همدم — چکمزم شدت و مشقت و غم
چون بلیاته دولتم چوخدور — دولتم وار و نکبتم یوخدور
خانده بر مفلس و قلندر وار — بنم اول مفلس و قلندره یار
بنده یوخ می کمی محبت شور — دار سومکده اولمسم مشهور

یوخدور

میدن

میده ایمانه کلمیشم افزون — انما المومنون فی الحلیون ه
فقرا فرقه سینه بن باشم — متصل اهل فقره یولداشم ه
سندن اولکج اسیر درد مزاج — صحت ایچون بنکا اولور محتاج ه
خانده اولسم مقرب و محرم — قالمز اونده نشان غصه و غم ه
بنکا عارف لرنک ارادتی وار — عارف اولدورکه صاحبلیه اسرار
بیلمزم خانده کورمیشم مکتوب — اوز صفاتمده بر حکایت خوب

حکایت

بصرده بر مرید روشن دل — بنکه اولمیشدی روز و شب مایل
اونی صالمیشدی نشاء اسرار — هر زمان بر خیاله لیل و نهار
بیلدی اول پیر بنک احوالین — ذوق بنک ایله خوش کچوب حالین
قیلدی ممنوع حضرتندن آنی — ایتدی ممنوع خدمتندن آنی
برکون اول نامراد خسته جکر — صالدی عجز ایله پر صار و کذر
دیدی ای هر کماله راهبرم — اوستادم معلم هنرم
نه سببدن کناه کار اولوبم — نه کناه ایتمیشم که خوار اولوبم
پیر صالح مریده ویردی جواب — که بنم له بو ایشده ایتمه جواب
دیرلر اسرار ایله اولوب سن یار — ذوق بنک ایله کاشف اسرار
صالوبن قصر آسمانه کمند — چوخ قیلورسن تخیلات بلند
کوکده دور متصل سننک سیرنک — سنکا درکه خاچن تیر غیرنک
کامل ایستردنک اولو و غین بلورم — ترک درس معلمنک قیلورم
بو دلیل ایله بنک کامل ایمیش — خلقه آندن مراد حاصل ایمیش
ایدیجک بنک سوزلرینی تمام — قیلدی معجون رسالته اقدام
بنک ناکورمیه جفای قدح — اوخیدی بنک کره دعای قدح
باده روح بخش جان پرور — قالمیش ایدی مکدر و مضطر
انتظار ایچره کیم خاچن بوزه — دونه بر داخی اول جکر سوزه

قبله بنکنک حکایتن تقریره — کوره لر کیم ندور انکا تدبیر
دیدیلر بنکه دوتدی بوزه دون — لیک کلدی رسالته معجون
میه معجون ویرب خبردارین — سر بسر ظاهر ایتدی اسرارین
باده نک حدتی فزون اولدی — قهردن رنکی لاکون اولدی
دیدی معجونه اختیار نک وار — خواه کیت خواه مونده ایله قرار
بلدی معجون که ایش اولور مغلوب — اوزینی ایتدی بادیه منسوب
بنکدن کنجدی باده خوار اولدی — صاحب عز و اعتبار اولدی
بنک هم حالدن اولوب آکاه — یقدی مقدور اولدو غنچه سپاه
هر بری بر طرفده چکدی صفی — بولدی رنکین بساط هر طرفی
اولدی اسرار کیردی میدانه — صحن میدانده کلدی جولانه
باشنی آچلدی و کوتوردی کرنک — کیردی میدانه پهلوانلرنک
اوردی غایتده پهلوانلو لاف — ایستدی پهلوان کیم ایده مصاف
نقل کوردی کیم اول ایکی بی باک — ایتمک ایستر بری برنی هلاک
بنک باشینه جز کنوب هر دم — یالوارب دوشدی می ایاغنه هم
بلدی کر اونلر ایلر اولسه جدال — ایاغ آلتنده اول اولور پامال
کر مکر مغ اوله طریقه جنک — نه می ایتد سوزین قبول نه بنک
وار ایدی بزمده بر آدی مویز — واقع اول عصرده بر اهل تمیز
هم شرابنک اتاشی قرداشی — هم سفرلرده بنک یولداشی
شام لر قیلدی صبح ناصح وار — ایتدی اونلره وعظ لر تکرار
اولمدی وعظ و پند فایده مند — اهل جهلینه سود وعظ ایله پند
نقل چقدی اوننکله قیلمغه جنک — قیلدی بر حمله ده شهید اونی بنک
ایتدی عزم مصاف بنک مویز — اولداخی اولمدی حریف ستیز
عرصهٔ رزمی کرم قیلدی کباب — اولداخی حربنه کتورمدی تاب
کوردی باده که لشکری بر بر — اولدی اول نابکار آلنده اسیر

ویرمدی

مناظره جنک

ویرمدی عزم جنگ ایچون رخصت — اوزینی چکدی اورتایه غیرت
چون سپاهی لغ ایچره ماهر ایدی — اونکا تدبیر جنگ ظاهر ایدی
برنیجه عشرتنی ایتدی کمین — اوزی یالغوز مصافه کیری همین
کیردی میدانه ایلدی جوان — یوزه چکدی حبابدن قلخان
بنک ایله چون مقابل اولدی شراب — ایلدی برنیجه سوال وجواب
می ایدر بن بنیزه تاکسم — بنک ایدرسن پلیدین پاکم
می ایدر بن شفق کبی آلم — بنک ایدر بن سهیل تمثالم
می ایدر خوش بنمدر عالم — بنک ایدر قطب عالم بن هم
می ایدر بن چراغ انجمنم — بنک ایدر رشک سبزه چمنم
می ایدر عشق پیر راهمدور — بنک ایدر اول بنم پناهم دور
می ایدر نورسی جهانسوزم — بنک ایدر پر دانش آموزم
می ایدر ایدرم سنی فانی — بنک ایدر بر حدتنی تانی
بحث ایله اولمدی چو رفع نزاع — فتنه صلح وصلاحه چکدی وداع
ابتدا اولدی چونکه جنگ وجدل — برنیجه حمله اولدی رد وبدل
حدتی بنک میدن اولدی فزون — بنک قوت تاپوب می اولدی زبون
کوردی چون دولتینه بیم خلل — ایستدی عذر سیئات عمل
نذر ایدوب ایلدی خدای کواه — که بو دشمن بو نوبت اولسه تباه
کیمی که دوتسم ایلیم آزاد — قلمیم کیمسنک فسادین یاد
تا بدی سائل اجابت مقبول — صاف قلبی نظرینی اولدی قبول
چقدی ناکه کمین دن اول لشکر — اولدی بنکن سپاهی زیر وزبر
بوزه و بنک و برشن اسیر اولدی — کیمی خورد و کیمی حمیر اولدی
باده ننک خاطرینه ایتدی صفا — نذر قلمشدی نذره ایتدی وفا
ایتدی آزاد دورت سرهنکی — ساقی و برشن و بوزه و بنکی
هر برن ایتدی بر ایشه مامور — عالمی قیلدی عدلیله معمور

صائل

باده نك حد متينه ايتدى قرار — عاقبت بنك ايدوب اول امره مدار
شمدى كز دوكيجه قورضه قورضه كذر — باده هر خانده كورسه اونى ازر
اوزينى مطلق اشكار ايتمز — مى اولن يرلره كذار ايتمز
شكر لله كه صلحه دوندى بو جنك — آخر اولدى عداوت مى و بنك
توبه اى كردكار عذر پذير — سوزلرمدن كه ايتمشم تقرير
نطق ويردن كه وصف ذاتن ايدم — شرح كيفيت صفاتن ايدايم
ندور اوصاف مى قبلوب عدا — بنك وصفى دن ايلادم كويا
الله الله بو محض عصيان دور — عاقبت جهل عين كفراندور
جون فضوليدور ربنم لعبم — عجب اولمز كر اولمسه ادبم

وارامیدم که عذرم اوله قبول
اولمیه برده جرم ایله مسئول
تمام شد نسخه مسکرات ترکی
بید فقیر الحقیر سعد الله
بیست و چهارم جمادی الاول
سنه ۱۱۷۰

دو بینم جگر کو روزی کباب
در بعا که بی مالی روزگار
بی نیره و کاه و اردی نیست
ما نه کل و لکه قونهار
ما نه ما خاک ما نیم و خست
دکر وصله ایراست وطاق ما
ندارج جهان طرف طوفان ما

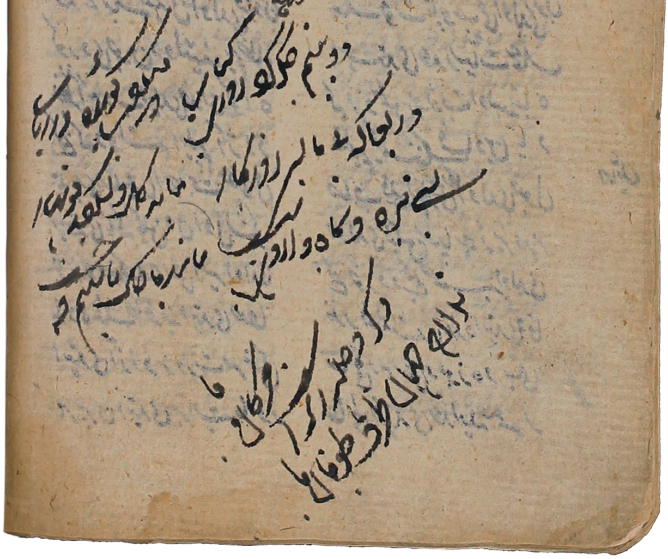

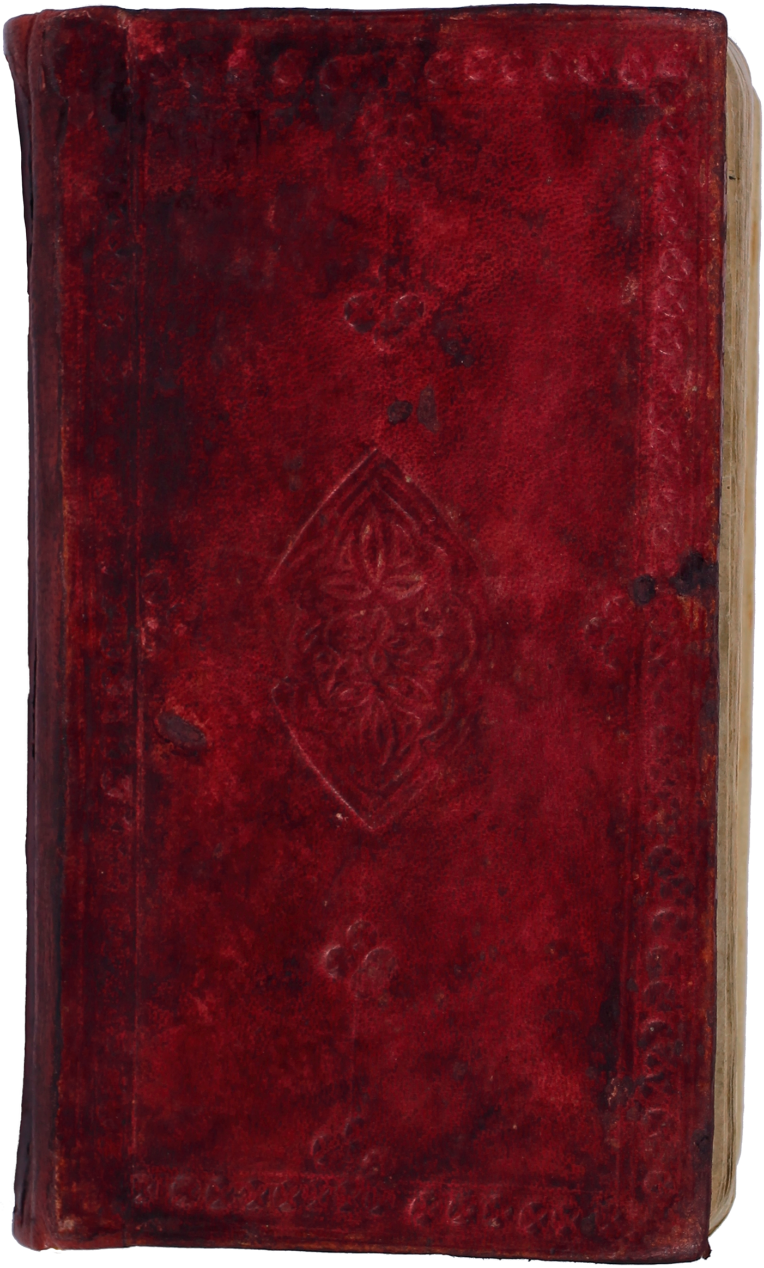

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 27 22/11/16 13:46

Címlap és illusztrációk a mű Drezdában őrzött,
1600 körül másolt kéziratából
(Sächsische Landesbibliothek – Staats- und
Universitätsbibliothek, Dresden Mscr. Dresd. Eb. 362)

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 28 22/11/16 13:46

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 29 22/11/16 13:46

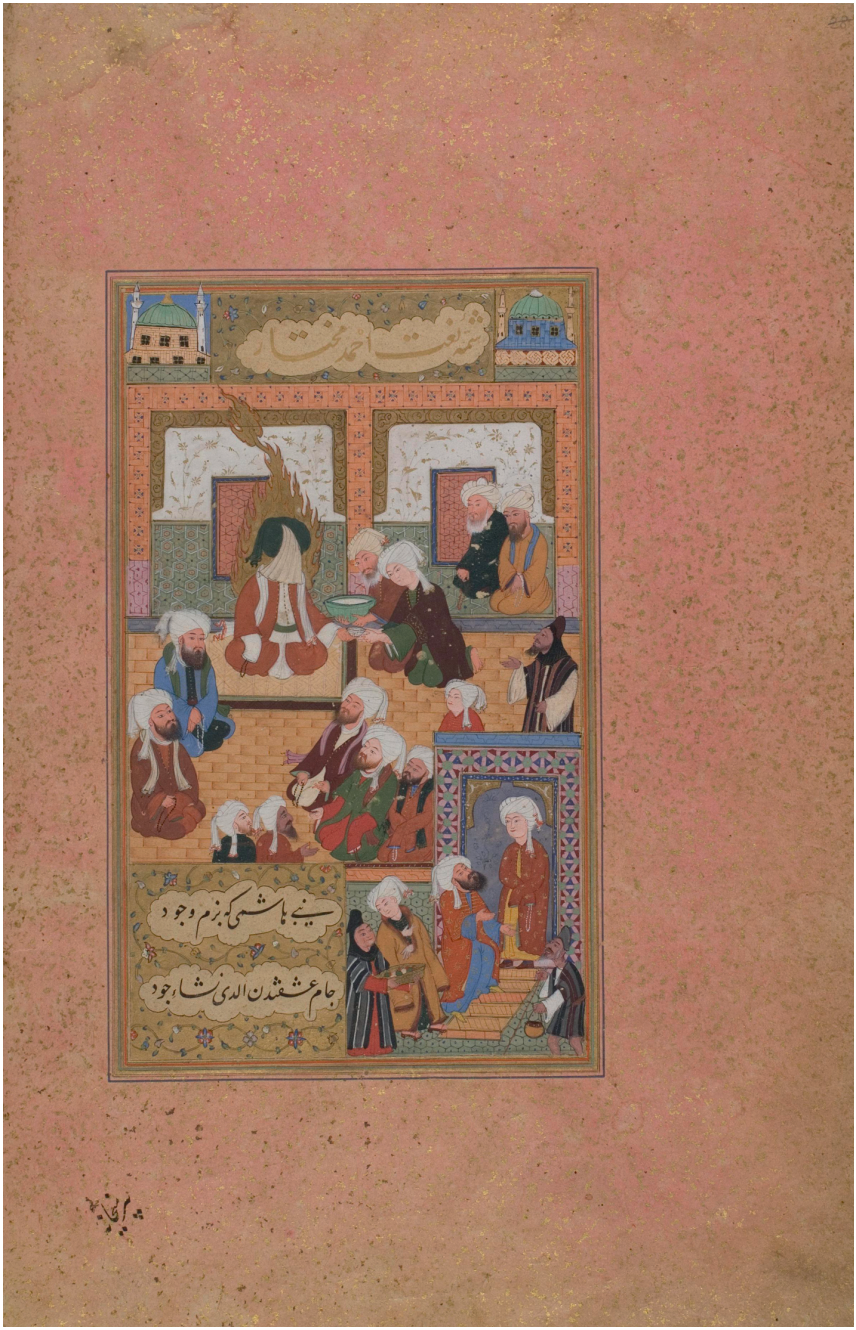

Mohamed próféta és tanítványai

A Bor és társasága együtt mulat

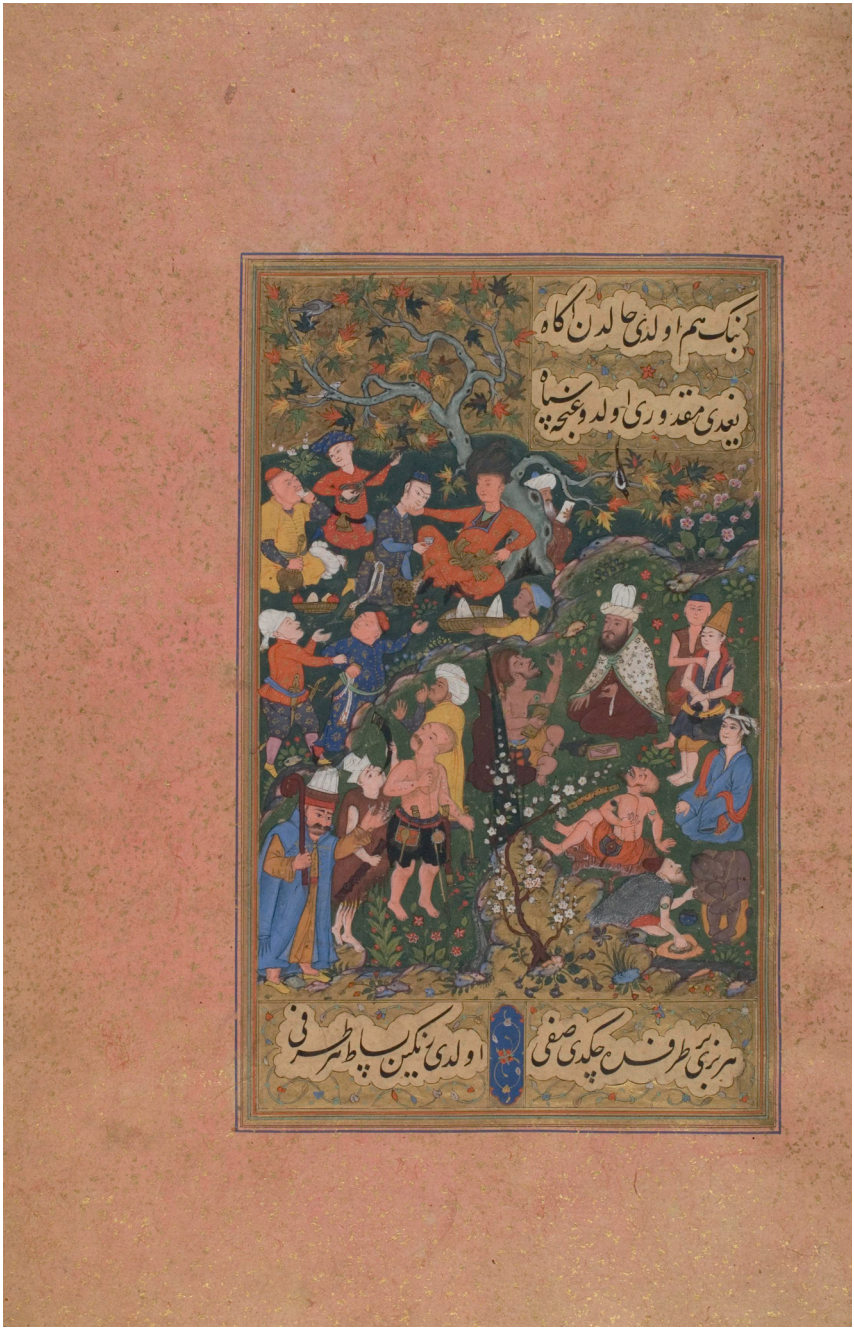

A két szembenálló tábor. Az előkelő ifjúként ábrázolt Bor és a jámbor derviskén megfestett Fű társaik körében

BENG Ü BĀDE
A FŰ ÉS A BOR VITÁJA

Fordította: Péri Benedek

[287A] EY VEREN BEZM-I KĀYINĀTA NESAḴ
Buraḥan cām-i `ışka neş'e-i ḥaḳḳ

`Işḳ mey-ḫānesin ḳılan ma`mūr
Ṣunan andan ṣabūḥ-i cām-i sürūr[1]

Kim edüb ol cām-i sürūrın[2] nūş
Ehl-i nuṭḳ ola vālih ü medhūş

Cümleden maḫfī ede[3] esrārı
Olmaya hīç kim ḫaber-dārı

Ey ṣifatungda ḫīre her müdrik
Mā `arafnāka ḥaḳḳa ma`rifetik

Mey-i `ışḳungda āferīniş mest
Şevk-i vaṣlungla[4] cümle bāde-perest

Yā Rebb efsürde-em ben-i nā-ehl
Ḥaddan ötdi[5] ḫumār-i bāde-i cehl

Ḳoyma efsürde ü perīşān-ḥāl
`Işḳ odından banga ḥarāret ṣal

Bezm-i `ışḳ içre ṣun banga bir cām
Līk cāmı ki naḳṣum ede[6] temām

Ḳıla āṣār ma`rifet iẓhār
Ola miftāḥ-i maḫzen-i esrār

Ne şarābı ki `aḳl zāyil ede[7]
Ṭā`atungdan köngülni ġāfil ede

Te adtad a létet, ezt a világcsodát, [287A]
S neked köszönhetjük a szerelem borát.

A szerelem csapszék, miattad népszerű,
Itt minden pohárban mennyei a nedű.

Aki ezt a kupát fenékig kiissza,
Mámoros szavakkal emlékszik rá vissza.

Mert a boros pohár isteni titkot rejt,
Melyet sok halandó nem ismer és nem sejt.

Az emberi elme gyenge, meg nem érthet,
Illik rád a mondás: „Nem ismerünk téged".

A szerelmed bora mámorító ital,
Borissza lesz tőle sok öreg s fiatal.

Ám a tudatlanság alattomos lőre,
Nagyon letaglózott, fáj a fejem tőle.

Ne engedd el, Uram, a nyomorult kezét,
Add, hogy megismerje a szerelem tüzét!

Áldással telt kupád ne sajnáljad tőlem,
Fogyatékosságom hiszen akad bőven.

A bölcs tudás fényét hadd gyújtsa ki bennem,
Engedj titkaidba beavatást nyernem.

Tőled kapott bortól nem lesz senki részeg,
Engedetlen lelkét nem terheli vétek.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 35 22/11/16 13:46

Ola muṭlaḳ fesād-i [dīn][8] sebebi
Tapa ondan[9] zevāl şer`-i Nebī

Nebī-i Hāşimī ki bezm-i vücūd
Cām-i `ışḳundan aldı neş'e-i būd

Pīr-i mey-ḫāne-i ḳadīm ü kidem
Sāḳī-i bezm bezme ḥalḳa-i cem[10]

Her zemān bing selām ü bing ṣalavāt
Anga ol imāma kim bi-żabāt[11]

Oldur āyīne-dār-i ṣūret-i Ḥaḳḳ
Vaṣī ü nafs-i Muṣṭafā muṭlaḳ[12]

Nāẓim-i şer` Ḥaydar-i ṣaf-der[13]
Bāb-i Şibbīr ü vālid-i Şebber

Yār-i Selmān ü ḫ^{v}āce Ḳanber
Vāli-yi Ravża Sāḳī-yi Kevṣer[14]

Sāḳiyā ṣubḥ-demdür eyle şitāb
Devre gelsün če mihr-i `ālem-tāb[15]

[287B] İżṭirāb içre-em ḫumārum var
Bādeye ḫeylī intiẓārum var

Cām-i mey ṣun ki dilīrāne
Medḥ edem pādşāh-i devrāne

Ol ṣafā-baḫş-i cām-i Cem ki müdām
Naḫvet ehlinedür çü bāde ḥarām[16]

Ol ki başlar zemāne bezm-i ferāġ
Pādişāhlar başında eyler ayaġ

Mey kimi ḫalḳa feyż[i] neş'e-resān
Neş'e-tek ḥükmi il-başında revān

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 36 22/11/16 13:46

Nem szít rút viszályt az igaz hit ösvényén,
Nem esik folt tőle Prófétánk törvényén.

A lét lakomáján az áldott Próféta,
Kegyelem poharát fenékig kiitta.

A lét csapszékében ő az öreg mágus,
Próféták pecsétje: Szákí, a borárus.[1]

Dicsőség és áldás szálljon mindig rája,
És még rajta kívül a dicső Imámra.

A Teremtő tükrét ő veszi kezébe,
Ő lép a Próféta áldott örökébe.

Ő védi a törvényt, Hajdar a dalia,[2]
Haszan és jó Huszejn az ő két szép fia.

Szelmán[3] hű barátja, Kanber[4] kegyes ura,
A mennyei kertek fenséges gondnoka.

Hajnalodik, Szákí! Hé, a kezed járjon!
Napkorong a serleg. Soha meg ne álljon!

Másnaposság, ó jaj! Fájdalom, gyötrelem, [287B]
Enyhet adó jó bor! Az kell most énnekem!

Nyújtsd a kupa óbort és én méltó módon
A nagy padisahnak dicséretét mondom.

Jó helyt van őnála Dzsem király pohara,[5]
Hisz övé a trónus s a királyok bora.

Szokása, hogy rendez bőséges lakomát,
S fejedelmi főből csináltat egy kupát.[6]

Akár a jó óbor, népét boldogítja,
S uralmát a népe ezért elfogadja.

Ṣāḳiyā bilmezem benüm nemdür
Hemdemüm ġuṣṣa maḥremüm ġamdur

Ġam mey-i la`l aḫıtdı yaşumdan
Ġussa bengüm uçurdı başumdan

Kelle-ḫuşk olmaġum çü beng yeter
Bir ayaġ ile et dimāġum ter

Tā sana bir `acab ḥikāyet edem
Beng ile Bādeden rivāyet edem

Beyān-i menāḳib-i pādşāh-i Cem-cāh ve münāẓara-i müsekkirāt `alā' l-ḫuṣūṣ şarāb ü beng

Bir gün eyyām-i nev-bahārda [ben][17]
Dutmış idim çe[18] lāle ṭarf-ı çemen

Lāle vü gül ṣolumda saġumda
Beng başumda mey ayaġumda

Beng-tek neş'e ile başum ḫoş
Mey kimi ḫātır me`āşum ḫoş[19]

Bāġ-i `işret[20] olub bihişt-i berīn
Bezm ḳurmış bahār-i ḫuld-āyīn

Gül-i terden nesīm-i `anber-bū
Ġonce mīnāsın eylemiş memlū

Nuḳl ile dolmış idi gül ṭabaḳı
Ḳurṣ-i leymū töküb semen varaḳı

Doldurub sāḳī-i Ṣabā her dem
Cām-i mey[21] içre bāde-i şeb-nem

Bülbül-i ḫasteden aparmış hūş
Ḳumrī-i zārī eylemiş medhūş

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 38 22/11/16 13:46

Szákí! Hogy mi lelt ma, bíz azt én nem tudom,
Bánat a barátom, gond s bú a titkosom.

Rubint bor a könnyem, patakzik szememből,
Kifújta a bú a füvet a fejemből.

Elég volt a fű már, elég az őrület,
Nagy pohárnyi borral öblítsd ki lelkemet.

Egy izgalmas mesét hadd mondok el neked,
Bor a Fűvel egykor miként vetélkedett.

A Dzsem méltóságú uralkodó jellemzése, és a tudatmódosító szerek, pontosabban a Bor és a Fű vitája

Egyszer az új évben, szép kora tavasszal,
A kertben tanyáztam, sok szép tulipánnal.

Balomon rózsaszál, jobbra zöld fű terem,
Bortól rogy meg lábam, fű szédíti fejem.

Fűtől víg képekkel lett teli az eszem,
Fű is van, bor is van, más nem is kell nekem.

Mennyország kinn a kert, roskadozó asztal,
Égi lakomára a tavasz marasztal.

Rózsa közt a szellő, közeleg a hajnal,
Megtelik a bimbó folyékony rubinttal.

A rózsák tányérja gyöngycukorral szórva,
Citromkarikából hull a jázmin szirma.

Szákí lett a szellő, bejárja a kertet,
Harmattal tölti meg a sok rózsakelyhet.

Szerelemtől szédült a szegény pacsirta,
Szomorú gerlice bánatát elsírta.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 39 22/11/16 13:46

Yāsemīn doldurub ṣurāḥī-i zer
Zerd-ruḫ[22] bāde ile vaḳt-i seher

Sebze[ni] etmiş eyle[23] lā-ya`kil
Ki düşüb cūya raḫtın etmiş gīl[24]

Gördüm ol bezm içinde bir maḥbūb
Ṣūreti ḫoş ve sīreti merġūb

Ṭurfe adı zemāne meşhūrı
Laḳabı bāde āb-i[25] engūrī

Etmiş ol bāde-i süheyl-ḫavāṣ
Niçe hem-cins[i] ile suḥbet-i ḫāṣ

[288A] Ḥāżir u cem` ḫidmetinde çü cām
`Araḳ ü Boza ü Nebīẕ tamām

Ṣifat ile ḳarīne-i ḫorşīd
Nuṭfe-i Cem sülāle-i Cemşīd

Germ iken meclis içre nūşā-nūş
Öterek mest olub mey etdi ḫurūş

Ki benem her ne var onga fāyiḳ
Hidmet-i ḫalḳdur banga lāyiḳ

Ola mı kimse göstere cür'et
Banga etdürmeye[26] ser-i ṭā`at

Bāde ḳılḳac şecā`at izhārın
Germ edüb zerḳ ü lāf bāzārın

Dizi üste revān çöküb Sāḳī
Dedi ey bāde suḥbetüng bāḳī

Dün ki maḥrūm idim viṣālungdan
Düşmiş idim cüdā cemālungdan

Ezüstszínű jázmin hóüvege tele,
Ezüst harmatborral jön a reggel szele.

Részeg lett a fűszál, s egyensúlyát vesztve,
Árokba bucskázott, a sárban elveszve.

Volt ott egy víg csapat, közepén egy ifjú,
Erősen szép arcú, jó kisugárzású.

Mindenki ismeri furcsán hangzó nevét,[7]
Bornak tisztelik a szőlő erjedt levét.

A Bor úgy ragyogott, mint csillagmiriád,
Társainak tartott egy magánlakomát.

Eljött hívására társainak sora, [288A]
A Raki,[8] a Nebíz[9] és persze a Boza.[10]

Heves természetű, mint tüzes napsugár,
Dzsemsíd volt az őse, nem valami kufár.

Midőn a csapat a garatra felöntött,
A Bor is berúgott, s hangosan üvöltött:

„Én bárkit legyőzök, és ezért úgy illik,
Előttem mindenki hajoljon a földig.

Nem hiszem, hogy bárki olyan merész volna,
Szembeszállna velem, s nekem ne hódolna!"

Felemelte hangját, üvöltve kérkedett,
Döngette a mellét, s igen büszkélkedett.

Térdre rogy a Szákí, remeg félelmében,
S szól: „Mámorod áldott, jusson mindig nékem!

Tegnap szépségedben nem gyönyörködhettem,
Mert társaságodtól messzire vetődtem.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 41 22/11/16 13:46

İster idüm seni geh ü bī-geh
Bir `aceb bezme uġradum nā-geh

Ṣadr-ı bezm olmış onda bir ser-heng
Ser-keş ü sebz-pūş ü ṣūfī-reng

Ẓāhirin ḫūb gördüm eyle ki var
Bāṭini hem degildi bī-esrār

Da`vā eder ki Ḫiżr-dür banga pīr
Andan aldum du`ā ile tekbīr

Bir zemān ki ben onga hem-dem idim
Bī-tekellüf ki şād ü ḫürrem idim

Ṣuḥbeti dil-güşā özi ḫoş-hū
Līk ġayetde zerḳ ü lāfı ulu

Urur ol hem yegāne-lıġdan dem
Der ki `ālemde her ne var benem

Baş çeken senden olsa oldur bes
Beyle menlik kim eyler ol nā-kes

Ḳati maġrūr ü ḫud-perest idi mey
Āḫir-i meclis idi mest idi mey

Özge sözine[27] i`timād etdi
Nā-sezā ile bengi yād etdi

Tünd ü telḫ oldı ol ḥikāyetden
Ġażab ü ḳahri ötdi ġāyetden

Dedi ey Sākī-i rekīk-süḫen
Bu ne sözdür meger ki bengī sen

Angladum beyle reng-i rūyundan
Bu dilīrāne güft u gūyundan

Téged kerestelek, mindenütt kutatva,
Így botlottam végül egy fura csapatba.

Közöttük egy tanult férfiú elnökölt,
Tekintélyes dervis, ruhája csupa zöld.

Nekem tetszetősnek tűnt a kinézete,
Belsője rejtélyes titkokkal volt tele.

Egyszer csak megszólalt: »Hizir a mesterem,[11]
Értem fohászt mondott, s áldást osztott nekem.«

Amíg ott lehettem vele a szabadban,
Könnyed voltam s vidám, és sokat kacagtam.

Közelsége vonzó, jómaga megnyerő,
De szája be nem áll, s amit mond, szédítő.

Öntelten azt mondta: »Kivételes vagyok,
Teremtmények között nincsen nálam nagyobb.«

Dölyfösen, kevélyen, gőgösen kérkedett,
Ilyen vakmerőn más nem dacolt még veled."

A Bor önhitt volt ám, hiú és szószátyár,
Berúgott a Bor, hisz régóta ittak már.

S társai szavában, mert megbízott vakon,
Átkozta a Füvet, káromolta nagyon.

Keserű lett a Bor, savanyú a kedve,
Csak forrt haragjában, dühe hevítette.

„Szákí! Mit locsogsz itt? Sok értelme nincsen.
Hisz te befüveztél! Bizony ezt kell hinnem.

Tudhattam volna, hisz elárul a képed,
Vakmerő szavaid, túl sebes beszéded.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 43 22/11/16 13:46

Ki cihān[a] nifāḳ[28] edesen sen
Beng ile ittifāḳ edesen sen

Bu aradan beni getürmaġ içün
Onı bu devlete yetürmaġ içün

[288B] Göreyim ol ḥiyāl ḥām olsun
Iltifātim sanga ḥarām olsun

Niçe yerle[r]de gördüm ey evbāş
Seni egri ḳıl[ma]dım eyle fāş

Şimdi nā-çār yüzünge çıḳaram[29]
Senden oldı ki gönglingni yıḫaram[30]

Durma var[31] imdi ger muvāfiḳ iseng
Nuḳl-tek ḫidmetinde[32] ṣādiḳ iseng

Dedüging ser-keşing getür başın
Dest-gīr eyle yār yoldaşın

Sāḳī ol işde tapdı ḥayrānlıġ
Çekdi ol ḳaṣddan[33] peşīmānlıġ

Ḳıldı mekr ile ol şer işe ḥiyal
Dedi mestem banga āmān minhu bu mahal

Ṣubḥ-dem kim düşer güẕārım anga
Varayım yazayım ḫumārım onga

Onı daş ile sengsār edeyim
Sindürüb cismini ġubār edeyim

Bāde tünd oldı ol ta`allülden
Bir ġaraż angladı o teġāfülden

Sāḳī[ni] dutdı mey[34] yamān dutdı
Beyle dutdı kimi ki ḳan dutdı[35]

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 44 22/11/16 13:46

Tévedsz, ha úgy hiszed, hogyha azt képzeled,
A Fűvel titokban szűrhetsz össze levet.

Tőlem szabadulna, az volna a célja,
Amikor ez megvan, felülne a trónra.

De majd teszek róla, s terve álom marad, [288B]
Téged sem kíméllek, rád is nagy baj szakad.

Hányszor láttalak, hé, meggörbülve téged,
S nem árultalak el, nem kívántam véged?!

De már elég! Vége! A pohár most betelt!
Csak magadnak köszönd, hogy az időd letelt!

Ám ha benned cseppnyi tisztesség még maradt,
Szolgálhatnál engem, mint a sült húsfalat!

A lázadó fejét tedd elém a földre,
Bűntársait pedig hozd el láncra verve!"

Megszédült a Szákí, azt se tudta, hol van,
Bánta már, hogy mesélt, mégse bírta szótlan.

Minden szava mézes kenneteljbe mártott:
„Kegyelmezz, hisz téged csak egy részeg bántott!

Reggel arra járok, s ha még fáj a fejem,
Másnaposságomat rajta le is verem.

Egy jókora kőhöz ütöm majd kobakját,
Finom porrá zúzom minden porcikáját."

Nekihevült a Bor, turpisságot sejtett,
Mit a Szákí üres szavak mögé rejtett.

Elkapta a Szákít, markában tartotta,
Kiserkent a vére, oly erősen fogta.

Oldı Sāḳī meying giriftārı
Fāş eden[36] beyle olur esrārı

Sāḳiyā ḳılma terk bāde-i bāb[37]
İstesen meyden iste feṭḥü' l-bāb

Meydür āyīne-i Cemālu'llāh
Zīnhār ondan eyleme ikrāh

Bir ḳadeḥ başla neş'e eyle müdām[38]
Ki tapam ḳuvvet-i edā-i kelām

Sāḳī olgaç esīr-i mey[39] mużṭar
Āteş-i fitne çekdi şu`le-i şer

Yıġdı başına bāde esḥābın
Açdı tedbīr-i devlet ebvābın

Ki bu denlü fesāda çāre nedür
Çāre ol zişt-i nā-be-kāre nedür

Dedi evvel `Araḳ ki ey mey-i nāb
Kılma neş'e ḥiyālı ile şitāb

Şāhsen ḥaşm[a] çāker etme özüng
Bir ḳul ile berāber etme özüng

Ṣūret-i ḥāline naẓar kılma
Büyüdüb onı mu`teber ḳılma

Düşme sevdāsına teġāfül ḳıl
Niçe gün ṣabr edüb taḥammül kıl

Ol senüng ḳadr ü şevketüng ne bilür
Öz öziyle cevāb olur üzilür[40]

[289A] Çūn `Arak sözlerin tüketdi Nebīd
Dedi ey nuṭfe-i Cem ü Cemşīd

A Bor rabja lett a Szákí, késő bánat,
Könnyelmű fecsegő bármikor így járhat.

A Bort el ne áruld, Szákí! Ő az, aki
A valódi tudás kapuját nyitja ki.

A bor az isteni szépség igaz tükre,
Ne légy botor, balga, el ne fordulj tőle!

Ébreszd fel kedvemet egy pohárnyi borral,
S folytatom mesémet szapora szavakkal.

Szákínk a Bor rabja tehát, nincs mit tenni,
S látjuk a düh lángját jó magasra szökni.

Maga köré gyűjtött a Bor sok barátot,
S ott helyben tartottak egy haditanácsot.

Mi legyen? Háború? Mit tegyünk ellene?
A gaz lázadónak mi az ellenszere?

S szólt a Raki: „Vidám véget vágyva hiba
Volna itt bárkinek ezt elkapkodnia.

Király vagy. A bosszú rabja soha ne légy!
Egy szolgát magaddal egyenlővé ne tégy!

Tegyen bármit is, te ne törődjél vele,
Ha felfigyelsz reá, megnő a hírneve!

Ne hagyd, hogy emésszen, ott egye a fene!
Tudod, a türelem ennek a gyógyszere!

Nemes mivoltoddal hogy volna tisztában?
De meglásd, tönkremegy, megromlik magában".

Hogy a Raki végzett, azt mondta a Nebíz: [289A]
„Dzsem fia, kérlek, a Fűben soha ne bízz!

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 47 22/11/16 13:46

Biz sening-çūn[41] onı helāk edeli
Ḥiddetinden[42] cihānı pāk edeli

Olmaya az iken bu iş çoḫ ola
Daḫi def`ine çāresi yoḫ ola

Çün Nebīd eyledi sözini temām
Dedi Boza ki ey mey-i gülfām

Ne teġāfül ne ceng ḳıl pīşe
Bu işe ḳıl bir özge endīşe

Ver anga lüṭf müjdesiyle firīb
Ola kim iḥtilāṭı ola naṣīb

Yanınga gelgeç ol fesād-zebān[43]
Eyle mekr ile def`ini āsān[44]

Ne maṣāf eyle kim yaman ola ad
Ne teġāfül ki gün[45] arta fesād

Ḳılmadı hīç ḳavlı Bāde ḳabūl
Gelmedi hīç söz onga maḳbūl[46]

Irsāl-i ḳāṣid-i Bāde be-Beng

Dedi oldur ṣalāḥ kim evvel
Ḳılmayam irtikāb-i ceng ü cedel

Gönderem ḳāṣid ile pend verem
Bir niçe pend-i sūdmend verem

Pend ile tābi` olsa yārımdur
Olmasa ceng ḫud şi`ārumdur

Kimdür imdi ki `azm-i rāh ḳıla
Sāye-i devletüm penāh ḳıla

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 48 22/11/16 13:46

Támadjuk meg gyorsan! Ez kell, majd meglátod,
Így mentjük meg tőle az árnyékvilágot.

Most nincs komoly vész még, de nagy baj is lehet.
Nagyra nőhet, s akkor leszámolhat veled."

Hogy a Nebíz leült, s többet nem beszélt már,
Felállt a Boza, s szólt: „Ó rózsa-szín nektár!

Szállj csatába most? Vagy fel se vedd a sértést?
Máshogy kell szerintem feltenni a kérdést!

Legyél engedékeny! Kecsegtesd kegyeddel!
Oldd fel![12] Gyanakvását ily módon altasd el!

Az aljas lázadót, ha így lépre csalod,
Úgy bánhatsz el vele, ahogy csak akarod.

Az erőszak biztos bemocskolja neved.
Az sem jó, ha hagyod, mert szemedbe nevet!"

Semelyik javaslat sem tetszett a Bornak,
Egyiket sem látta elég kiforrottnak.

A Bor követet küld a Fűhöz

Szólt: „Nem helyes ám az, ha az ember kapkod,
Nem vonom még ki a hüvelyből a kardot.

Ebben a helyzetben egy megoldást látok,
Követemmel küldök neki jó tanácsot.

Ha azt megfogadja, s behódol, nincs vita,
Ha nem, háborúra kell számítania.

Királyi hatalmam maga mögött tudja,
Ki a követséget magára vállalja.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 49 22/11/16 13:46

Özini Beng meclisine ṣala
Sözümi söyleye cevābın ala

Geldi güftāra Boza-i bed-nām
Lāflar urdı[47] ol nemek be-ḥarām

Ki banga emrüng olsa munḳādem
Ben sefer şiddetine mu`tādem

Benge peyġāmung edeyim irsāl
Görmeyem onda sulḥa istiḳbāl

Żarb ile onı ser-nigūn edeyim
Ezeyim beylece zebūn edeyim

Dutdı mey Boza'nın sözine ḳulaġ
Dedi ey Boza yaḫşısen yüzüng aġ

Yüri[48] onıng şükūhini sindür
Bād-pāy-i ġurūrdan indür

Söyle menden ki ey füsürde-mizāc
Delüsen eyle bu cünūna `ilāc

Bu `ilāc ile def`-i sevdā ḳıl
Başunga çāre tap müdāvā ḳıl

Ey zinā kişverining evbāşı
Muttaṣil nekbetīlerüng başı

[289B] Ey esās-i binā-i her vesvās
Al-ḫannāsu[49] fī-ṣudūri' n-nās

Ey serāser taṣavvurung bāṭıl
Fisḳ ü iġlāma rūz ü şeb māyil

Gūyīyā kim ḫamīrüngi taḳdīr
Eylemiş yüz fesād ile taḫmīr

Elviszi a Fűhöz még ma a levelem,
S válaszát sietve visszahozza nekem."

A rossznevű Boza nem állhatta szótlan,
Fennhangon azt mondta: „Elmegyek én, jól van.

Ha ezt kéred, hiszen kegyed bőven mérted,
A fárasztó utat elviselem érted.

Elviszem a Fűhöz kemény üzeneted:
Hódoljon be! Hidd el, nem dacol majd veled!"

Hogyha vonakodik, a fejét lecsapom,
Testét porrá őrlöm, és vízben feloldom.

Mit a Boza mondott, tetszett ám a Bornak:
„Orcád fehér. Benned senki nem csalódhat!

Menj, a kevélységét törd le, hisz nem való,
Hogy valakivel így elszaladjon a ló!

Azt üzenem: Hé, te, hideg vagy és őrült,[13]
Gyógyszer kell ám annak, aki fejben sérült.

Keresd meg hát hamar elgurult gyógyszered,
Minden baj forrása a te hülye fejed.

Kéjek országának élvhajhász zsiványa,
Buja haramiák duhaj kapitánya!

Te vagy minden viszály oka, te rühes dög, [289B]
A békétlenséget szító sunyi ördög!

A tőled származó gondolat mind hamis,
Istentelen, bűnös! Ahogy te magad is.

Nem sárból gyúrtak ám téged, mint ahogy mást,
Teremtőnk vitával kevert civakodást.

Der imişşen ki her ne var benem
Ka`bsen ger başung yeter göge hem

Sen yaman cehl içinde ḳalmışşan
Yine[50] öz başunga ulalmışşan

Hīç ma`ḳūl söz demezsen sen
Ḫandadur kim kötek yemezsen sen

Ekl vaḳtı sangadur ey bed-şekl
Bir ılung ḳūtı bir zemānlıġ ekl

İş mecālın ḳılursan ey ser-sām
Bir zemānuŋ işin bir ılda temām

Ey ḫired reh-güẕārının tikeni
Tengri ḫār eylesün[51] seni ekeni

Bāiṣ-i nekbet ü felāketsen
Nacsu' l-`ayn-i bī-ṭahāretsen[52]

Ḫ^{v}āh dervīşdür[53] ḫ^{v}āh ġanī
Ussı azar düşinde görse seni

Bir sa`ādetsiz olsa yār sanga
Ẕerrece[54] ḳılsa i`tibār sanga

Maḥv olur onda merdlik eṣeri
Muṭlaḳ olmaz şecā`atunga[55] cigeri

Ḫurrem olma ki sebzdür sanga reng
Sensen āyīne-i tabī`at[a] ženg

Senden olur yüngül aġır başlar
Ele her kim seni alur daşlar

Amelingdür muḫālif-i ḥikmet
Ḫalḳa sendendür aṣl-i her `illet

»Én ám mindenkinél nagyobb vagyok!« – mondod,
Kis golyó vagy te, csak fennhordod az orrod.

Bunkó vagy, tökfilkó, eszement, ostoba,
Bele vagy szeretve önnön nagyságodba!

Egyetlen értelmes szavad sincs, te tuskó.
Hogy lehet, hogy soha nem tört össze bunkó?[14]

Ha megéhezel, nem elég neked semmi,
Másnak egész évre valót meg tudsz enni.

Ha valaki társul veled, idióta,
Lelassul, lomha lesz, rest, mihaszna, lusta.

Józan ész ösvényén rút, tövises cserje,
Verje meg az Isten azt, ki elültette!

Te csupán bajt hozol, a bűnöd számtalan.
Törvényen kívül vagy, rossz és tisztátalan.

Társad legyen szegény vagy őrülten gazdag,
Melletted elhülyül, neki harangoztak.

Az a szerencsétlen, ki melléd szegődik,
S veled akár csak egy cseppet is törődik,

Nyoma sem marad a bátorságnak benne,
Vitézi tettekhez nem lesz többet kedve.

Zöld ruhádnak örülsz, te ostoba kretén?
Pedig csak rozsda vagy a természet tükrén.

Aki csak melléd áll, fejfájástól szenved,
Kínlódik, úgy érzi, menten kővé dermed.

Bölcsességhez neked nincsen semmi közöd,
Kórságot terjesztesz az emberek között.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 53 22/11/16 13:46

Bu işe yetmegüng gerek nā-çār
Kim ḳapumda olasan ḫidmet-kār

Yā bu iḳlīmden başung al git
Yoḫsa başung götür ayaġuma yet

Mest-tek benden olma bī-pervā
Iltifātumdan[56] etme istiġnā

Ben eger rāżī olmasam senden
Başunga çoḳ belā gelür benden

Kelle-ḫuşk olmaġı şi`ār etme
Gel dimāġung ter eyle `ār etme

Yaḫma ḥirṣ odına ḳur[u] yaşung
Ḥaẕer et kim ḫaṭardadur başung

Şerm ḳıl ser-gerānlıġ etme yöküş
Ḥaddungı tanı gel ayaġuma düş

[290A] Yoḫ özüngden meger senüng[57] ḫaberüng
Gör[58] ne terkībsen ne dür hünerüng

Gūş kıl faẓlungı beyān edeyim
Olan esrārungı `iyān edeyim

Ḥikāyet

Var idi İsfahānda bir mey-keş
Beng-mānend muttaṣil ser-ḫoş

Bir `aceb ḳaşrda dutub menzil
Meye olmışdı rūz ü şeb māyil

Bir gün ol rind meclisinde şarāb
Oldı mānend-i kīmyā nā-yāb

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 54 22/11/16 13:46

Csak úgy mentheted meg, hidd el, az irhádat,
Ha hűen szolgálod őrként palotámat.

Tűnj el e vidékről, hordd el magad innen,
Vagy iparkodj hozzám, futva, szélsebesen!

Nem fél a sok részeg, legyél te is bátor,
Ne tartsd magad te sem kegyelmemtől távol!

Ha jóindulatom gyorsan el nem nyered,
Úgy elbánok veled, hogy ki nem hevered!

Ha kiszáradnál, az nagy bolondság volna,
Gyere, merülj el egy finom pohár borba'!

Jól vigyázz, a becsvágy tüze elemészthet,
Száraz fejjel nem lelsz sehol menedéket!

Hé, te nehézfejű! Nem gyötör a szégyen?
Tudjad, hol a helyed, hogy megússzad épen!

Nem voltál tisztában önmagaddal soha: [290A]
Milyen anyagokból lettél összegyúrva.

Leleplezlek, figyelj, mindenki megtudja,
Mit rejtesz magadban, mi a titkok titka.

Mese

Élt Iszfahánban egy részeges borissza,
Csak vedelt egész nap, ivott össze-vissza.

Egy különös helyen, egy romvárban lakott,
Egész nap mit csinált? Bor után kajtatott.

Ám egy nap úgy járt ez a borissza korhely,
Elfogyott minden bor, s kiürült a persely.

Ḥāṣil oldı onga sudā`-i ḫumār
Yedi[59] def`ine ẕerre-i esrār

Eṣer-i beng edüb hücūm-i temām
Tapdı mir'āt-i `aḳl[60] ženg-i ẓalām

Şeb-i yaldā u[61] māh-i şeb-fürūz
Ḳılmışdı cihānı ġayret-i rūz

Reng-i meh-tāb idi nemūne-i āb
Ḳaṣr ol āb içinde miṣl[62] ḫubāb

Ḳaṣrdan dışra ḳıldı rind nigāh[63]
Su göründi gözine pertev-i māh

Dedi ki vāy[64] oldı iş müşkil
Seyl dutmış cihānı ben ġāfil

Suya çārem budur özüm buraḫam
Dolmadın ḳaṣr bir kenāra çıḫam

Özümi ḳurtaram sibāḥat[65] ile
Bir kenāra çıḳam ferāġat ile

Ele bir taḫte pāresin aldı
Yere meh-tāb-tek özin saldı

Let görüb başı ferş daşından
Żarbdan[66] bengi uçdı başundan

Derd-i ser tapdı ve gelüb ḥükemā
Dediler derdüne[67] şarāb devā

Sanga budur hüner ki şerḥ etdim
Ehl-i idrāk gör[68] ki ben n'etdim

Benüm aṣlum köküm tefaḫḫuṣ[69] ḳıl
Ḥürmetim artuġ olduġın bilgil[70]

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 56 22/11/16 13:46

Rosszul volt, feje fájt. Szükség volt gyógyszerre,
S váratlan rábukkant egy nagy tő kenderre.

A kendertől fura állapotba került,
Elméje tükrére sötétlő folt terült.

Este volt már, de a hold úgy szórta fényét,
Ezüsttel vonta be az éjjel sötétjét.

A holdfény ezüstös, széles folyó árja,
Rajta szép buborék a vár kupolája.

A várból a korhely, amikor kinézett,
Vízben vélte úszni az egész térséget.

»Ha nem lépek rögtön, nagy bajba kerülök,
A tengernyi árban hamar elmerülök.

Nem marad más hátra, mint lélekszakadva,
Itt hagyom a várat, s kiúszom a partra.

Úszom, ahogy bírok, csak életem mentsem,
Mindenről lemondok, vesszen minden kincsem!«

Kezébe fogott hát egy szál korhadt pallót,
S készült, hogy átússza a holdfényes tarlót.

Kiugrott, földet ért, a fejét beverte,
S az ütés az eszét tisztára seperte.

Feje fájt. »Rendbe jössz« – mondták a doktorok,
»Bor kell ide, nem csúf tabletták, gyógyporok!«

Ennyi az érdemed, a mese erről szól,
S mit érek én, kérded. Minden bölcs tudja jól.

Őseim, családom jobb, ha nem felejted,
Megvetem a hozzád hasonló selejtet.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 57 22/11/16 13:46

Bilmiş ol kim `azīz ü cebbārem
Ser-keş ü ser-firāz ü ser-dārem

Kim ki baḫş ile baş dutar yine[71] banga
Gar Ferīdūn ise ḥerīfam anga

Eyle hūş aluram dimāġundan
Ki başın bilmez ol[72] ayaġundan

Ben kimem hem-dem-i Cem ü Cemşīd
Pāk-likde[73] ḳarīne-i ḫurşīd

[290B] Miḥakk-i cevher-i temām-`ayār
Lāle-i kūh-sār-i ḥilm ü veḳār

Bir binādur vücūd-i nev`-i beşer
Sirr-i taḥḳīḳ[a] olmaġa maẓher

Her bināda ki sindürür emkān[74]
Onı aṣl ile eylerem vīrān

Bu sebebden banga yeten aṣḥāb
Kimi ḫoş-ḥāl olur kimisi ḫarāb

Düşdi devādan[75] żamīrüme şevḳ
Ḥüsn-i āvāz ḥāṣil etdi ẕevḳ[76]

`Arż ḳıldım Kelī[m]e ṣūret-i ḥāl
Şürbümi[77] ḳıldı ümmetine ḥalāl

Ḳavm-i tersāya ben tanıdtım rāh
K-etdiler iḳtidā-i Rūḥu 'llāh

Ben ḥaḳīḳatde ehl-i `irfānem
Demesünler şerīk-i Şeytānem

Ādeme secde ḳılmayan Şeytān
Tapduġında ġurūr ile `isyān

Tekintélyes vagyok, hatalmas és nemes,
Nagyratörő, erős, kegyes és kellemes.

Aki akár egyszer bortól jól elázik,
Legyen bár Ferídún, velem parolázik.[15]

Hamar hozzám pártol, s lesz a feje kába,
Azt sem tudja, hol van, merre megy a lába.

Ki vagyok én? Dzsemnek, Dzsemsídnek rokona,
Tüzes, izzó, fényes, mint a napkorona.

Csillogó rubintkő, tökéletes érték, [290B]
Nekem az érdemet két marokkal mérték.

Az emberi test oly rejtélyes épület,
Titkát féltőn őrzi, nem osztja meg veled.

A házat, hol dől a fal, s omlik az orom,
Én egy-két perc alatt biztos lerombolom.

Ezért látod nálam, amint egy-egy haver,
Jó kedvvel vígad vagy romjaiban hever.

Dávidtól ajándék volt egykor, s azóta
Lényemet átjárja az ének, s a nóta.

Mózesnek is tetszett, hogy az orcám piros,
Népének ezért hát bort inni nem tilos.

Nagy hatással voltam sok-sok keresztényre,
Elvezettem őket az isteni fényre.

Tanításom égi, a mennyekből való,
Mér' mondják rám mégis: Sátán társa, csaló?

Látta Ádámot a Sátán, s nem borult le,
Lázadt, nem engedte önhitt büszkesége.[16]

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 59 22/11/16 13:46

Banga meyl etse idi bir dem[78]
Bing kez eylerdi secde-i Ādem

Riḳḳat-efzāy-i `āşiḳ-i zārem
Çihre-efrūz-i bezm-i dildārem[79]

Naẓar-i `āşiḳ ruḫ-i maḥbūb
Biri ṭālibdürür biri maṭlūb

Hicr ile müşkil iken onlara ḥāl
Ben buraḫdum araya ṭarḥ-i viṣāl

Gerçi düşmenlıġumda ḳabḥum[80] çoḫ
Dūstlıġumda daḫi[81] miṣālum yoḫ

Derd olursa anga[82] devā verürem
Tab` gözgüsine cilā verürem

Ben ḫired-mend-i `ālimem māhir
Bāṭın eḥvālın eylerem ẓāhir

Mekteb ü mey-kedemde[83] şām ü seḥer
Şerḥ-i Tecrīd oḫır müderrisler

Pādşehlerin[84] istesem āsān
Eylerem bir gedā ile yeksān

Benem ol pādşāh-i haft iḳlīm
Ki banga şāhlar ḳılur ta`ẓīm

Her kim olsa başın ayaġa urar[85]
Ben gelince ḳamu ayaġa durar

Ḥasenātumnı andan eyle ḳiyāṣ
Ki demiş Ḥaḳḳ menāfi`u li 'n-nās

Vaṣf-i ẕātumda bir ḥikāyet var
Gūş ger ḳılsang eylerem tekrār[86]

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 60 22/11/16 13:46

Lett volna bár tőlem virágos jókedve,
Leért volna feje egészen a földre.

Szomorú szerelmes, ha bort iszik, nem sír.
Szép hölgyek orcáján csak a bortól lesz pír.

A szerelmes szeme és a kedves arca
Egy pár. A szem fürkész, a párját kutatja.

Ha nem leli sehol, a lelke keserű,
Velem jön a remény, s reménnyel a derű.

Egy kortyot sem iszol? Szörnyű viszályt szítok.
Ám borivók között nem hangzik el szitok.

Bármid fáj, segítek, orvosdoktor vagyok,
Bús lelkű költőknek mind ihletet adok.

Bölcs vagyok, kutató, tudós lélekbúvár,
Ki rejtett titkokra talál, s mindent feltár.

A kocsma egyetem, kutatóintézet,
Hallhatsz itt tanítást, igaz bölcsességet.

Hatalmas királyok, gazdag fejedelmek,
Miattam könnyedén koldusokká lesznek.

Uralmam alatt áll mind a hét világtáj,
Megsüvegel engem minden herceg s király.

Aki él és mozog, kupámnak meghajol,
Hogyha meglát, köszönt. Tisztel, s ez így van jól.

Hasznos az embernek, mondta a Fennvaló,[17]
Azt hiszem, érdemem ebből nyilvánvaló.

Van egy történet, mely igaz és rólam szól.
Megtudhatsz belőle mindent, csak fülelj jól!

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 61 22/11/16 13:46

Ḥikāyet

Var idi Reyde bir ḫuceste-ḥiṣāl
Māh-ṭal`at nigār-i muşgīn-ḥāl

[291A] Meye dönmişdi `aks idi müdām[87]
Aluban muttaṣil ḳadehden kām

Bir gün ol serv-ḳadd-i gül-ruḫsār
Ḳıldı zühhād meclisine güẕār

Gördi bir `âbid-i perīşān-ḥāl
Geçmiş evḳatı zühd ile meh ü sāl

Bilmemiş kim meẕāḳ-i bāde nedür
Ḫaṭṭ-i muşgīn u rūy-i sāde nedür

Ḫalḳa eyler ḥikāyet-i maḥşer
Ṣūret-i ḥūr ü cennet ü Kevṯer

Nev-civān ḳıldı meyl-i cennet ü ḥūr
Dedi `acz ile k-ey Ḫudā-i ġafūr

Var ümmīdüm ki ehl-i cennet olam
Ben daḫī[88] müste`idd-i rāḥat[89] olam

Ġaybdan geldi bir nidā-i laṭīf
Ḳulaġına ki ey ḥarīf-i ẓarīf

Tengri bir pādşāh-i `ādildür
Feyżi mecmū`-i ḫalḳa şāmildür

Kerem-i `ām ḳādir ü ḳayyūm
Eylemez hīç kimseni maḥrūm

Kimi dünyāda şādmān eyler
Kimi `uḳbāda kāmrān eyler

Mese

Élt Rejben egy áldott, sudár-szép dalia.
Mósusz a szakálla, holdvilág az arca.[18]

Folyton bíbor borban tükröződött képe, [291A]
Mert hát gyakran nézett pohár fenekére.

Egy nap ez az ifjú a városban járva,
Reábukkant néhány aszott aszkétára.

Egyikük egy dervis volt, rozzant, reszketeg,
Életében koplalt eleget az öreg.

Azt sem tudta, milyen a bor. Nem próbálta.
S nem igézte meg még soha szépség bája.

Arról prédikált, hogy a Paradicsom jó:
»Ott a sok szép hölgy, a kert s a Kevszer-folyó.«

Tetszett az ifjúnak, kedvére volt minden,
Fohászt mormolt tehát: »Megbocsátó Isten!

Remélem, a Mennybe majd én is beférek,
S adsz nekem kegyesen végső menedéket.«

Válaszként érkezett a szelíd égi szó:
»Mit gondolsz te mohó, telhetetlen fickó!

Az Úr előtt olyan nincs, hogy kivételes,
Mert Ő mindenkivel egyformán jó, s kegyes.

Áldott, igazságos, bölcs és mindenható,
Ő nem kivételez, és nem részrehajló.

Kinek fenn a Mennyben oszt égi jutalmat,
Kinek a Földön ad jóléttel nyugalmat.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 63 22/11/16 13:46

Sen ki dünyāda ehl-i `işretsen
Sākin-i mesned-i ferāġetsen[90]

İçdügüngdür nişāṭ ile mey-i ṣāf
Kevṯer ummaḳ degül sanga inṣāf

Ġareżung Kevṯer ise meyden geç
Yoḫsa al naḳdı nisye isteme hīç

Bāde maḥrūmı āb-i Kevṯer içer
Kimse Kevṯer demez[91] mükerrer içer

Bu delīl ile bāde Kevṯer imiş
Gör ne ḫoş nesneye berāber[92] imiş

Beng kimdür ḥerīf-i bāde ola
Baḥṯ ḳılsa ḥarām-zāde ola

Cedd-i pāküm ḥaḳḳı-çün ey Esrār
Olmasang der-gehümde ḫidmet-kār

Gelüb indürseng[93] ayaġuma baş
Eylemeseng[94] `āḳibet benimle savaş

Ḳılmadın tīre rūzgārungnı[95]
Göge savurmadın ġubārungnı[96]

Dutsam ārām bī-ḳarār olayım
Redd-i Kirdigār olayım

Bāde ḳılġaç temām güftārın
Boza naḳṣ-i żamīr edüb vārın

Kıldı `azm-i rah-i maḥalle-i Beng
Oluban ḳāṣid-i Mey-i gülreng

Beng-i ḫoş sīret u nekū-güftār
Niçe hem-demler ile faṣl-i bahār

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 64 22/11/16 13:46

Te a Földön csak az élvezetnek hódolsz,
És a víg mulatság könnyed trónján trónolsz.

Italod mennyei, édes aszú, óbor,
Nem helyes, hogy kapjál a Kevszer-folyóból.

Minek neked hitel, ha aranyad akad?
Hagyd a bort, s pihenj ott, hol a Kevszer fakad!

Ha nem iszol több bort, jár neked a Kevszer,
Jutott neked bőven, nem juthat még egyszer.«

A bor égi nektár, itt a bizonyíték,
Hiszen a Kevszerrel együtt említették.

Hogy volna már a fű a borhoz fogható,
Ki állít itt ilyet, hol az a gazfickó?

Királyi sarj vagyok, és roppant helytelen,
Ha Fű, te nem szolgálsz, nem hódolsz be nekem.

Ne dacolj, ne lázadj, inkább tiszteld kupám,
Különben csata lesz, s én úgy váglak kupán,

Hogy négy égtáj felé száll majd kenderporod,
És a bűntársaid megülik a torod.

Nincs nyugalmam, amíg le nem győzlek téged,
A Mennyre sem vágyom, amíg nincsen véged."

Így ért véget a Bor felbőszült beszéde,
Szavait a Boza jól eszébe véste.

Útnak indította a Bor a követet,
S a Boza azonmód a Fűhöz sietett.

A vonzó Fű, aki barátságos nagyon,
Társaival együtt egy tavaszi napon,

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 65 22/11/16 13:46

[291B] Bir `aceb merġ-zār içinde müdām
Dutmış idi neşāṭ ile ārām

Berş idi Müferriḥ ü Afyūn
Her biri rāy ile bir Eflātūn

Geh dutub `ilm-i şer`den güftār
Gāh ḥikmet sözi olub tekrār

Germ iken baḥṣ-i `ilm ü faẓl ü kemāl
Mütevātir olub cevāb ü su'āl

Verdiler Beng ḥażretine ḫaber
Ki durubdur ḳapungda[97] bir çāker

Der ki Meyden getürmişem peyġām
Isterem ruḫṣat-i edā-i kelām

Bengden ruḫṣat eyleyüb ḥāṣil
Boza-i zişt-rūy-i nā-ḳābil

Girdi ol bezme ḫāṣ ü `āme[98]
Başladı herze herze efsāne

Mey sözin dedi ol pelīd-i kerīh
Belki yüz nükte hem mezīdün fīh

Bu ḫaberlerden oldı şeydā Beng
Lerzeye düşdi bī-muḥābā Beng

Başına çıḳdı ḳahrdan sevdā
Bozaya aytdı[99] ta`n ile īẕā[100]

K-ey pelīd ü ġalīẓ nā-hem-vār
Gende ü zişt nā-temām `ayyār

Sen ezelden[101] benim enīsüm iding[102]
Ne enīsüm ki kāse-līsüm iding[103]

A virágzó kertben, a zöldellő gyepen, [291B]
Vigadott akár egy nagybetűs ünnepen.

A cimborái: Bers, Müferrih, Ópium,[19]
Nagy tudású csapat, bölcs konzisztórium.

Beszélgettek jogról, teológiáról,
Eszmét cseréltek a filozófiáról.

Hevesen vitáztak, egyik sem engedett,
Sebesen sorolták a nyomós érveket.

Egyszer csak a Fűnek szóltak, hogy egy futár
A kapuban áll rég, s a belépésre vár.

„Azt mondja, a Bortól hozott egy levelet,
Át is adná rögvest, ha alkalmas neked."

„Engedjétek elém tüstént!" – intett a Fű,
S a lenézett, ronda Boza, a csúf képű

A nemes gyűlésbe hitványként belépett,
S legott elkezdett egy terjengős beszédet.

Mondta mondókáját a rusnya és sápadt,
Szapora szavából fenyegetés áradt.

Felhorgadt biz' a Fű, hallott már eleget,
Cseppet sem rémült meg, dühében remegett.

Forrt benne az epe, dúlt-fúlt haragjában,
Csepülte a Bozát, szidta egyfolytában.

„Ó, te tökéletlen, te sápkóros agykár,
Ocsmány vagy felettébb és büdös! Mondták már?

Régen hozzám húztál, kegyemet akartad,
A kedvemet lested, tányéromat nyaltad.

Bādening yoḫ seni[n]gle hem meyli[104]
Olsa ondan bedī`dür[105] ḫeylī

Ḥayf mey hem eger-çi düşmendür
Ki refīḳi bu nev` kevdendür

Kevden ü aḥmaḳ ü turş-rūsen
Bed-reg ü bed-ṣifāt[106] ü bed-būsen

Çünki[107] oldung bu fitne[ye][108] ortaġ
Sınacaḳdur senüng başungda çanaġ

Farż oldı[109] sanga cefā ḳılmaġ
Aġ iken yüzüngi[110] ḳara kılmaġ

Mihmānsan bu gece etgil ḫ^{v}āb
Vereyim ṣubḥ sözlerine cevāb

Ḥāliyā çün resūlsen nā-çār
Sanga bende revā degül āzār

Boza ol cem`e hem-nişīn oldı
Ḫūblar[111] naḥs ile ḳarīn oldı

Meclis-i ḫāṣ idi ü cem`-i ẓarīf
Dāmen-i[112] pāk idi ü ḳavm-i laṭīf

Çūn küdūret gidüb ṣafā geldi
Germ olub mi`de işṭihā geldi

Çekdiler ṭurfe ṭurfe mā'īdeler
Niçe[113] kim şā`ir-i `acem söyler

[292A] Har çi andīşa dar-gumān āvard
Maṭbaḫī raft u dar-zamān[114] āvard

Gāh pālūde geldi geh ḥelvā
Geh muz`afer çekildi geh buġrā

Hidd el, a Bor veled soha nem törődött,
Ki nem állhat téged, megvet, te ütődött.

Bár ellenfél a Bor, s nem a jó barátom,
Hogy te vagy a társa, no, ezért sajnálom.

Ostoba vagy buta, és igen savanyú,
Büdös és rosszféle, egyszóval iszonyú.

A Bor mellé álltál, én végeztem veled,
Egy súlyos pohárral beverem a fejed.

Meg kell parancsolnom, ez a kötelesség,
Büntetésül arcod feketére fessék.

De vendég vagy ma, hát este velünk ehetsz,
S válaszommal reggel korán hazamehetsz.

Követségbe jöttél, bántódás nem érhet,
Nem büntetlek meg most, nem szomjazom véred."

Ott maradt tehát a Boza éjszakára,
Egy buta került a bölcsek csapatába.

Vendégség volt aznap, igen különleges,
A színhely otthonos, a társaság nemes.

Lassan felengedett a fagyos hangulat,
Üres bendők bőgtek, hallatták hangjukat.

Jöttek az ételek, szem-szájnak ingere,
Egy nagy perzsa költő mindezt így írta le:

„Bármit megkívánt is, nem jelentett gondot, [292A]
Ügyes volt a szakács, és mindent megoldott."[20]

Jöttek húsételek, kompótok és halvák,
A vendégek mindet két pofára falták.

Bes ki çoḫ gördi bengiyāne ṭa`ām
`Aybını ẓāhir etdi Boza-i ḫām[115]

Ḳalmadı ḳalṭabānung ol hūşı[116]
Oldı güftār-i mey ferāmūşı

Dedi ey Beng Bādeden geçdüm
Gitmezem ol yangaya ben and içdüm

Ben sening bir kemīne çākerüngem
İşikin[g]de ġulām-i kemterüngem

Çoḫdur ol Bādede[117] fesād ü ḫerī
Bendedür[118] faḳr meskenet eṣeri

Boza çūn oldı Benge ḫidmet-kār
Beng feyżine[119] vāḳif-i esrār

Ol gece Beng ve sāyir-i eṣḥāb
Etdiler[120] rāḥat ü sürūr ile ḫ[v]āb

Ṣubḥ-dem çūn sipihr-i cām-ḫirām
Saçdı Beng yüzine[121] mey-i gülfām

Dürd-sān tih-nişin olub aḫter
Ṣāf mey kimi çıḳdı şu`la-i ḫ[ʏ]er

Beng fikret dengizine daldı
Araya ṭurfe[122] meşveret ṣaldı

Ki nedür çāre-i şerāret-i mey
Niçe teskīn tapar ḥarāret-i mey

Dedi Afyūn ki olmagil ġam-nāk
Benim ol zehr def`ine tiryāk

Edeyim żāyi` etdigi emegi
Aġrıdub hem-nişīnlerüng yüregi[123]

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 70 22/11/16 13:46

A zabálás után a Boza ejtőzött,
Elernyedt, mint akit a szakács megfőzött.

Hallgatott a balga: pihent, nem kötődött,
A küldetéssel már cseppet sem törődött.

Megszólalt: „Fű, immár a Bort odahagyom,
Feléje sem nézek, esküvel fogadom.

Odaadó vagyok, alázatos szolgád,
Ajtónálló őrként hűen őrzöm portád.

A Bor gonoszsággal s viszályokkal teli,
Nálad az ember a békéjét megleli."

A Fűhöz állt, s legott csatlós lett a Boza,
Beavatást kapott a Fű titkaiba.

Aznap éjjel a Fű és a csatlós csapat,
Ájultan álmodott az égsátor alatt.

Reggel az égkupa, mikor a nap feljött,
A Fűre ragyogó, bíbor fénybort öntött.

Borseprő a csillag, aláhulló parázs,
Elönti a tájat a vörös fényvarázs.

Tenger a gondolat, s a Fű belemerült,
A bölcs elméjére gond árnyéka terült.

Mit tegyünk a Borral, hogy bánjunk el vele?
Mitől csillapszik le, mitől hűl ki heve?

Szólt az Ópium: „Ne rágjon a búféreg,
Bízd rám, hisz nem állhat nekem ellen méreg.

Mit eddig épített, teljesen lerontom,
Cimborái szívét fájón megbúsítom."

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 71 22/11/16 13:46

Berşe çün düşdi sözi dedi ey Beng
Onung ile ne ḥāṣıl eyler ceng

Ne revādur cidel ol ser-keş ile
`Alef-i ḫuşk n-etsün āteş ile

Bir niçe[124] mülke ol verür revnaḳ
Kimse meyl eylemez sanga muṭlaḳ

Sınmadın bu nizā`i terk edeli[125]
Bütün iken bu mülkden gideli[126]

Dedi Ma`cūn onga ki ey Esrār
Ne hazīmet ne ceng eyle şi`ār

Lāyiḳ oldur onungla sulḥ edesen
Ger ṭaleb ḳılsa yanına gidesen

Eyle def`ine mekr ile tedbīr
Ṣāf dildür y[ü]ri mīzācına gir

Ġāfil etme özüng müdārādan
Ḥīle yegrek degül mi ġavġādan

[292B] Etmedi[127] hīç ḳavlı Beng pesend
Olmadı hīç söz ile ḫursend

İrsāl-i ḳāṣid az ṭaraf-i Beng be-Bāde

Dedi ben hem resūl göndereyim
Sözlerine cevāb döndereyim

Ḳılsa ṭā`at ri`āyetüm görsün
Etmez ise[128] siyāsetüm görsün

Ey Müferriḥ sangadur imdi ümīd
Olagör[129] feṭḥ ḳapusına kilīd

A Bers került sorra, ezt mondta őkelme:
„Ó, Fű! A harcnak már hogy volna értelme?

Minek a csata egy felfújt hólyag ellen?
Égő tűzhöz közel száraz fű ne menjen!

Ne búsulj! Vannak, kik hatalomra vágynak,
Tudod, az ilyenek melléd sosem állnak.

Hagyjuk hát a harcot, s még bajunk sem esik,
Ha elmegyünk innen, semmink el nem veszik."

Azt mondta a Mádzsún:[21] „Fű, te rejtett titok,
Én nem háborúzom, de biz' el sem futok!

Amondó vagyok, hogy a legjobb a béke,
Menj el, látogasd meg, ahogy a Bor kérte.

E csellel kihúzod az ügy méregfogát,
Nem túl eszes a Bor, nem fenyeget tovább.

A baráti viszony, még ha csak tettetett,
Jobb, mint elveszteni csatában egy kezet."

Egyik ötlet sem volt nagy ívű, szárnyaló, [292B]
Egyik terv sem volt a Fű kedvére való.

A Fű követet küld a Borhoz

Azt mondta: „Azt hiszem, küldök egy követet,
Vigye el a Bornak válaszlevelemet.

Hogyha teljesíti kívánságom, rendben,
Ám, ha dacol velem, meg kell majd büntetnem.

Müferrih, barátom, csak remélni merem,
Győzelem kapuját te kitárod nekem.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 73 22/11/16 13:46

Sendedür ḥüsn-i ḫulḳ ü luṭf-i edā
Sende çoḫdur cevāhir-i ḥükemā[130]

Sende `irfān cevāhiri çoḫdur
Sendüki rütbe kimsede yoḫdur

Ġarażum gitmeye[131] sen eyle şitāb
Sen banga yārsan[132] ne bu aṣḥāb

Var benden meye naṣīḥat ḳıl
Ger ḳabūl etmese fażīḥat ḳıl

Söyle ey bī-ḥeyā ü bī-hüde-gerd
Müfsid-i her ṣalāḥ olan nā-merd

Hem-demüng her kim olsa leyl ü nahār
Geh dīvāne olur[133] gehī bīmār

Bu cihānda budur sanga te'ṣīr
Ol cihānda daḫī zeḳūm-i zeḫīr[134]

Sensen ol reh-nümā-i ehli `aẕāb
Ki ayaġung degen[135] yer oldı ḫarāb

Mekr ile alün il evini yıḳar
Bu fesādung saġınma başa çıḳar

Ey basā ehl-i taḫt ü ṣāḥib-i tāc
Ki ḳılubsan bir etmege muḥtāc

Ey basā hūşmend ü ferzāne
Ki kılubsan ṣarīḥ[136] ü dīvāne

Bā`iṣ-i fitne ü şerāretsen
Necisü' l-`ayn bī-ṭahāretsen

Innemā' l-ḫamr[137] āyati oḫı
Ki senündür kināyetinde çoḫı

Eszes vagy, megnyerő, társaságod remek,
Nem csoda, hogy téged kedvelnek a bölcsek.

A tudás drágakő, neked bőven mérték,
Kivételes lényed rendkívüli érték.

Küldetésed fontos, siess, menj, te drága,
Te állsz hozzám közel, nem ez a pár kába.

Menj, s add át a Bornak a figyelmeztetést,
Hogyha dacol, meg nem ússza a büntetést!

Szidjad, mint a bokrot: haramia, zsivány,
Minden jót elrontó, tönkretevő hitvány,

Aki hozzád fordul, napközben és este,
Az megőrül, avagy beteg lesz a teste.

Olyan vagy te ezen a világon, te görcs,
Mint lent a pokolban a mérgező gyümölcs.

Társaságod csapda, pusztító mély verem,
S ott, ahova te lépsz, fű többet nem terem.

Hamisságoddal sok házat romba döntesz,
Bár pusztulást hozol, engem le nem győzhetsz.

Hány király volt, aki veled összeakadt,
S úgy elszegényedett, kenyere sem maradt!

Hány tudós, bölcs ember lett már tőled ájult,
Eszméletét vesztett, fásult, agyalágyult!

Gonosz vagy és aljas, viszályok forrása,
Tisztátalanságok bűzös dagonyája.

Nézd meg a Szent Könyvet, hogy mit ír *Az asztal*,[22]
Sátántól való vagy! Megvet, nem magasztal!

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 75 22/11/16 13:46

Ḫanda gebr[138] olsa hem-nişīnidür[139]
Bu sebebden ki dīni dīnidür[140]

Ulular senden etmese ikrāh
Olur elbette `āṣī-i dergāh[141]

Kiçeler senden etmese per-hīz
Olur elbette kūn-derīde-i ḫīz[142]

Çün ḫamīrüng ziyāne[143] rāġibdür
Aḫte ḳılmaḳ seni münāsibdür

Sensen olan muḳayyed öz özine
Cüzvī işding[144] çıḳarsan il yüzine

Kime oldunsa maḥrem yoldaş
Cümle[145] sirrini etding[146] illere[147] fāş

[293A] Eserin düş[s]e her yere çok az
Ḳılmaz ehl-i şerī`at onda nemāz

Çākerin oldı çeng zār oldı
Dāmen[in]g dutdı dürd ḫ^{v}ār[148] oldı

Dutdı yer eyü[149] ḥimāyetün[g]de[150] ḥabāb
Eyleding ser-i āl-ile[151] evini ḫarāb

Şeyḫ San`āna[152] bir dem oldun[g] yār
Terk-i dīn etdi baḳladı zünnār

Hamze tedbīrün[g] ile etdi `amel
Nāḳa-i Ṣāliḥa yitürdi ḫalel

Sende yoḳdur ṭarīḳa-i ced ü eb
Sen edebsizsen onlar[153] ehl-i edeb

Sende yoḳdur tarīḳa-i[154] ferzend
Sen münāfiḳsen ol sa`ādetmend

Hozzád húz mindenki, ki bálványok rabja,
S az egy Igaz Istent galádul tagadja.

Mindazok a nagyok, akik meg nem vetnek,
Lázadóvá válnak, rossz útra tévednek.

A kicsik, ha tőled el nem távolodnak,
Állatokká lesznek, úgy lealjasodnak.

Parázna vagy, léha, csapodár. Nincs mese,
Csak a kiherélés ennek ellenszere.

Beképzelt vagy s hiú, büszke önmagadra,
Arcába szöksz annak, aki ezt vitatja.

Annak, aki egyszer társul választ téged,
Féltve őrzött titkát biztos kibeszéled.

Ahol csak egy apró méregcsepped lehull, [293A]
Az igazhívőknek biz' ott bealkonyul.

Szolgád lett a síp, és azóta csak zokog,
»A borseprő tüske« – sok duhaj így dohog.

A buborék nálad remélt támogatást,
De te tönkretetted a kupolalakást.

A nagy sejk is egyszer hajolt csak meg neked,
És hitét eldobva már keresztet vetett.[23]

Te bíztattad fel az alávaló Hamzát,
Hogy vágja el Szálih tevéjének torkát.[24]

Őseidre, bizony, szégyent hozol, bunkó!
Ők műveltek voltak, te pedig fajankó.

Tilosban jársz mindig, nem vagy hálás sarjuk,
Ők hittek Istenben, te pedig... Na, hagyjuk!

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 77 22/11/16 13:46

Kim ki senden dönerse tapdı ḳabūl[155]
Meclis-i ehl-i şer`e[156] rāh-i vuṣūl

Yolunub[157] herze herze etme ġażab
Şīşengi daşa çalma[158] ṣaḫla edeb

Sen ki ehl-i ḫaṭāsan ü mürted
Ḫanda[159] yüz döndün[g]se oldun[g] red

Besi evler ḫarābdur senden
Çoḳ cigerler[160] kebābdur senden

Açaram sirrüngi ṭer[161] olmaz iseng
Dürd-nisbet mükedder olmaz iseng

Ḥikāyet

Miṣr mülkinde var idi bir pīr
Hergiz iṣlāḥı bulmamış[162] taḳṣīr

`Ārif-i `ālim از یل ṭufayl[163]
Etmemiş ḫaşm ile ḫiyānete meyl[164]

Āḫir-i `umr olanda reng-i ṭabīb[165]
Ṣaldı terkībine marażden `eyb

Oldı tedbīre `illeti muḥtāc
Dediler bādedür bu derde `ilāc

Eyledi meyl-i mey żarūret ile
İçdi bir cür`e-i mey[166] küdūret ile

Ẕevḳ-i mey saldı çün dimāġına şūr
Ārzū kıldı muṭrib ü ṭanbūr

Muġ-beçe muṭribi çeküb āvāz
Eyledi ḳarşusında `işve[167] ü nāz

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 78 22/11/16 13:46

Az ecetről annyit, amikor elhagyott,
Akkor lett a törvény által elfogadott.

Ok nélkül ne dühöngj! Hé, ne handabandázz!
Eltörik palackod! Vigyázz, ne hadonássz!

Álnok vagy és bűnös, hitetlen eretnek,
Bárhova térsz is be, sehol sem szeretnek.

Hány takaros ház dőlt miattad, ó, romba,
Hány égő szív fulladt fekete koromba!

Felfedem titkodat: nem vagy te éltető,
Sem visszahúzódó, akár a borseprő.

Mese

Élt Egyiptomban egy dervis, jámbor öreg.
Isten parancsait sohasem szegte meg.

Tudós volt, s igen bölcs, a lelke patyolat,
Nem volt abban bűn, szenny, mocsok, rosszindulat.

Élete végén járt, elgyengült a teste,
S súlyos kór lepte meg váratlan egy este.

Ágynak dőlt, s a doktor emígy rendelkezett:
»Vörösbort vegyen be a pirulák helyett!«

Bort hozatott tehát, hisz mást nem tehetett,
Bár alig bírt inni egy kortynyi nyeletet.

Ám ahogy elméje felbolydult a bortól,
Nagy vigalom lett a készülődő torból.

Jöttek a zenészek, s velük egy énekes,
Kacér s dévaj ifjú, a hangja érdekes.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 79 22/11/16 13:46

Pīr şevḳile māyil oldı onga
Ḳuvvet-i nafs ḥāṣıl oldı onga

Dedi ey serv-ḳadd-i sīm-endām
N'ola versen men-i şikesteni[168] kām

Meni vaṣl ile kām-rān[169] etseng
Pīr iken yeng[i]den[170] civān etseng

Dedi benden murād ḥāṣildür
Līk dīn iḫtilāfı müşkildür

[293B] Pīr tā rāżī ola ḫāṭır-i yār
Terk-i dīn ḳıld baḳladı zünnār

Oldı żāyi` cemī` ṭā`ātı
Gör onga n'itdi mey mülāḳātı

Gör anı[171] zişt-ḫū budur `ameling
Dīn ü dünyāya çoḫdurur[172] ḫaleling

Benem āyīne-dār-i feyż-i ezel
Ṣūretīm zeng sīretim ṣayḳal

Sebz-ḫaṭ dil-berem ḥicābum yoḫ
Banga `āşiḳ yöküş muḳayyed çoḫ

Versem āyīne-i żamīre cilā
Görenür onda cümle eşyā

Ey besā[173] bī-nevā ü müflis-i dūn
Ki ḫayāl ile eylerem Ḳārūn

Çekmişem ḥiddet-i[174] ḥarāret-i nār
Çıkmışam ḫāliş ü temām `iyār

`Ālemi bir ḫayāldur derler
İ`timādı[175] muḥāldür derler

A jámbor öregben, bár húzta még az ágy,
Teljesen váratlan lángra kapott a vágy.

»Ciprus kecsességű, ezüstbőrű gyermek,
Légy kegyes, csillapítsd ezt a gerjedelmet.

Ha kedvemre tennél, te kedves, te drága,
Visszatérne testem fiatalossága.«

Azt mondta az ifjú: »Nincsen ellenemre,
De jobb volna, ha a hitünk megegyezne.«

A szerelmes dervis rögvest cselekedett, [293B]
S az ifjú kedvéért megkeresztelkedett.

Hiábavaló volt az érdemdús élet,
Egy kortynyi bor miatt minden semmivé lett.

Bárhová teszed be, te ócska, a lábad,
Ott a hitetlenség, s a pusztulás támad!

Enyém az emberi lét tükrének gondja,
Külsőm bár zöld rozsda, bensőm tiszta spongya.

Sudár ifjak arcán frissen kelt rét vagyok,[25]
Szerelmesem sok van, rájuk láncot rakok.

Lelked sötét tükrét letörlöm, s ha tiszta,
A szív mélységeit tükrözi majd vissza.

A sok szegény koldus, ha velem álmodott,
Királyként temérdek pénzben dúskálhatott.

Megfőztek, s hő bennem kárt tenni nem tudott,
Jobbá tett, megedzett, szépen megtisztított.

Sokan vallják, hogy a lét csupán képzelet,
S hirdetik, hogy benne megbízni nem lehet.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 81 22/11/16 13:46

Ḳuṭb-i `ālem bu gün benem meşhūr
Ki ḳılur bing ḫayāl bende ẓuhūr

Derk-i żātum ṣaġınma āsāndur
Sirr-ü kārımda `aḳl ḥayrāndur

Benem ol tīz-tab`[176] pāk-żamīr
Ki laṭīf etdi ṭīnetüm taḳdīr

Bendedür şekl-i günbed-i[177] ḫażrā
Aḫterüm şāh-dāneden peydā

Şeyḫler eyler iḥtirām banga
Başları üzredür maḳām banga

Cevherüm ḳadr ile mükerremdür
Gil-i terkībe cüzv-i a`ẓemdür

Feleki[178] encümün[g] mühendisiyem
Cümle `ışḳ[179] ehlining müderrisiyem

N'ola gelse banga siġār u kibār
Almaġa ders-i maḫzen-i esrār

Ḫiżr vāḳif olub ḥaḳīḳatuma
Girür[180] ol rütbe ile kisvetüme

Banga ilden deger tapānçe ü zūr
Eyle benden yeter nişāṭ ü sürūr

Künc-i her medrese maḳāmımdur
Firḳa-i ehl-i `ilm rāmımdur

Şevket ehline olmazam hem-dem
Çekmezem şiddet ü[181] meşaḳḳet ü ġam

Çün beliyyāta devletim[182] çoḫdur
Devletim var ü nekbetim[183] yoḫdur

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 82 22/11/16 13:46

De tudd, hogy én a lét nagy mágusa vagyok,
Egy álomban neked mindent megmutatok.

Megismernél engem? Kell ahhoz értelem,
Mert a titkolódzás számomra lételem.

A lényem kellemes, vonzó és megnyerő,
Finom anyagból gyúrt engem a Teremtő.

Formám, mint az égi zöld kupola, csillog,
Rajtam kendermagból van a sok kis csillag.

Nagy mesterek, sejkek tiszteletét bírom,
Álomképeimet elméjükbe írom.

Lényegem drágakő, isteni kegyelem,
Ez határozza meg az összetételem.[26]

Én tervezem szépre a csillagos eget,
S oktatom jóra a tudós hadsereget.

Engem csodálnak mind, kicsinyek és nagyok,
A *Titkok könyvé*nek tanítója vagyok.[27]

Tudásomat Hizir úgy megirigyelte,
Zöld színű ruhámat magára öltötte.

Bár velem mindenki rútul bánik, üt, ver,
Felszabadult, s vidám lesz tőlem az ember.

Otthonra találtam számos medreszében,[28]
Én járok sok tanár és diák eszében.

A hatalmasokat cseppet sem szeretem,
Az aggódás s a gond mert nem való nekem.

Hisz királynak lenni csupa aggodalom,
Én úgy uralkodom, hogy nem uralkodom.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 83 22/11/16 13:46

Ḫanda bir müflis ü ḳalender var
Benem ol müflis ü ḳalendere yār

Bende yoḫ mey kimi maḥabbet-i şūr
Derd[184] sevmekde olmışam meşhūr

[294A] Meyde īmāna[185] gelmişem efzūn
Inne-me 'l-mü'minūn fī 'l-ḥulviyyūn[186]

Fuḳarā firḳasına ben başım
Muttaṣil ehl-i faḳra yoldaşım

Senden olgeç esīr-i derd-mīzāc
Ṣiḥḥat üçün banga olur muḥtāc

Ḫanda olsam muḳarreb ü maḥrem
Ḳalmaz onda nişān-i ġuṣṣa ü ġam

Banga[187] `āriflerüng irādeti var
`Ārif oldur ki ṣaḫlaya esrār

Bilmezem ḫanda görmişim mektūb
Öz ṣifatımda bir ḥikāyet-i ḫūb

Ḥikāyet

Başrada bir mürīd-i rūşen-dil
Benge olmışdı rūz ü şeb māyil

Onı ṣalmışdı neş'e-i esrār
Her zemān bir ḫayāla leyl ü nehār

Bildi ol pīrning ehvālın[188]
Ẕevḳ-i beng ile geçüb ḥālın[189]

Ḳıldı memnū` ḫażretinden[190] anı
Etdi memnū` ḫidmetinden[191] anı

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 84 22/11/16 13:46

Ám minden nincstelen és szegény kalender[29]
Hű és megbízható barátja a kender.

A veszekedés s a viszály nem kenyerem,
Az édességeket felettébb kedvelem.[30]

A Bornál mélyebben átélem a hitet. [294A]
»A hívők élvezik az édességeket.«[31]

Nincstelenek lelki vezetője vagyok,
Dervist, szegény embert út szélén nem hagyok.

S az, akit miattad megríkat a bánat,
Nálam gyors és biztos gyógyulást találhat.

Akinek én vagyok bizalmas barátja,
Az a gondnak, hidd el, még nyomát sem látja.

Bennem sok bölcs igaz, hűséges társat sejt,
Nem csoda, hisz a bölcs maga is titkot rejt.

Hogy hol olvashattam, már nem emlékszem jól,
Azt az okos mesét, mely végig rólam szól.

Mese

Élt Baszrában rég egy ifjú, jámbor dervis,
Nem érdekelte más, csak a fű, a hasis.

A fűvel cimborált szüntelen vidáman,
Örök otthonra lelt az álomvilágban.

Hírül vette lelki vezetője, a pír,
Diákja a fűtől elszakadni nem bír.

Igen megorrolt rá a tudós, bölcs mester,
S elküldte: »Nekem az ilyen diák nem kell!«

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 85 22/11/16 13:46

Bir gün ol nā-merd-i[192] ḫaste-ciger
Ṣaldı `acz ile pīr ṣaru[193] güẕer

Dedi ey her kemāla rāh-berüm
Ustādım mu`allim-i hünerüm

Ne sebebden günāh-kār olubam
Ne günāh etmişem[194] ki ḫ̌ār olubam

Pīr-i ṣāliḥ mürīde verdi cevāb
Ki benimle bu işde etme cevāb[195]

Derler esrār ile olubsan yār
Ẕevḳ-i beng ile kāşif-i esrār

Ṣaluban ḳaṣr-i āsmāna kemend
Çoḫ ḳılursan teḫayyülāt-i bülend

Gökdedür muttaṣil senüng seyrüng
Sanga derki ḫacan yeter ġayrüng

Kāmilü 'l-seyrüng[196] olduġın bilürüm
Terk-i ders-i mu`allimüng[197] ḳılurum

Bu delīl ile beng kāmil imiş
Ḫalḳa andan murād ḥāṣil imiş

Edeçek[198] Beng sözini temām
Ḳıldı Ma`cūn risālete iḳdām

Beng[199] tā görmeye cefā-i ḳadeḥ
Oḫıdı bing kere du`ā-i ḳadeḥ

Bāde-i rūḥ-baḫş cān-perver
Ḳalmış idi mükedder ü mużṭar

İntiẓār içre kim ḫaçan Boza
Döne bir daḫī ol ciger-sūza

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 86 22/11/16 13:46

Azért, hogy elmondja, szívében mit érez,
Egy nap a tanítvány elment mesteréhez.

Szólt búsan az ifjú: »Drága jó mesterem,
Nélküled a tudás ösvényét nem lelem.

Ó, áruld el, talán ellenedre tettem,
Hogy drága szemedben most már szálka lettem!«

Szólt az öreg: »Velem kár is vitatkoznod,
És hidd el, nincs miért felhúzni az orrod.

Azt hallottam, a fű lett a jó barátod,
A tudás világát most már vele járod.

A kender lovára képzeleted felül,
Elméd vele szárnyal, vele együtt repül.

Számodra üveggömb lett fenn a magas ég,
Ennél többre, mondjad, mire vágyhatnál még?!

Bizton állíthatom, teljes a tudásod,
Nincs miért folytatnom így az oktatásod!«

Tökéletes tudást ad tehát a kender,
Ezért is vonzódik hozzá annyi ember."

Amikor véget ért a kender beszéde,
Búcsúzott a Mádzsún, s elment követségbe.

Mivel a Fű tartott a boroskupától,
Ezret is elmormolt a Kupa-imából.[32]

Közben a Bor, kitől sok orca vérveres,
Nyugtalan volt nagyon, a szeme véreres.

Várta tűkön ülve, hogy a sápadt Boza
A választ a Fűtől vajon mikor hozza.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 87 22/11/16 13:46

[294B] Ḳıla Benging ḥikāyetin taḳrīr
Göreler kim nedür anga[200] tedbīr

Dediler Benge dutdı[201] Boza-i dūn
Līk geldi risālete Ma`cūn

Meye Ma`cūn verüb ḫaber varın
Ser-be-ser ẓāhir etdi esrārın

Bādenüng ḥiddeti füzūn oldı
Ḳahrdan rengi lāle-gūn oldı

Dedi Ma`cūna iḫtiyārung var
Ḫ^{v}āh git ḫ^{v}āh munda eyle ḳarār

Bildi Ma`cūn ki iş[202] olur maġlūb
Özini etdi[203] Bādeye mensūb

Bengden geçdi bāde-ḫ^{v}ār oldı
Ṣāḥib-i `izz ü i`tibār oldı

Münāẓara va ceng

Beng hem ḥāldan olub āgāh
Yıḳdı maḳdūr olduġınca sipāh

Her biri bir ṭarafda çekdi ṣafı
Boldı[204] rengīn bisāṭ her ṭarafı

Oldı[205] esrār girdi meydāna
Ṣaḥn-i meydānda geldi cevlāna

Başını açıldı[206] ü götürdi kötek[207]
Girdi meydāna pehlevānlar-tek

Urdı ġāyetde pehlevānlıġa lāf
İstedi pehlevān kim ede maṣāf

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 88 22/11/16 13:46

Várta a híreket, leste a követet, [294B]
Össze akart hívni egy értekezletet.

Azt mondták a Bornak: „A Boza elárult,
S a követség terhe a Mádzsúnra hárult."

A Mádzsún meg mesélt, s a homály eloszlott,
A követ a Borral sok titkot megosztott.

Felbőszült ám a Bor, senki sem bírt vele,
Vörös rózsa arcán haragjának heve.

A Mádzsúnhoz fordult, s megnyugtatta, nincs vész,
„Hogyha akarsz, maradsz, ám ha akarsz, elmész."

A Mádzsún sejtette, csúnyán veszthet a Fű,
Úgy döntött, hogy átáll, nem marad hozzá hű.

Szakított a Fűvel, már a bort vedelte,
Megváltozott, s rögtön mindenki tisztelte.

Szópárbaj és csata

A hír hallatán a Fű meg sem remegett,
Összegyűjtött hamar egy remek sereget.

Felálltak a sorok, szépen egymás mögött,
Az egész rét tarka ruhákba öltözött.

A kender lépett ki elsőnek a térre,
Hetykén, büszkén lépdelt, forrt vitézi vére.

Hajadonfőtt, súlyos bunkóval kezében,[33]
Sűrűn forgolódott a téren serényen.

Vitézi tetteit sorolta, s kérkedett,
Párbajra hívta ki az ellenfeleket.

Nuḳl gördi kim ol iki bī-bāk
Etmek[208] ister biri birini helāk

Beng başına çizginüb her dem
Yalvarub düşdi Mey ayaġına hem

Bildi ger onlar eyler olsa cidāl
Ayaġ altında ol olur pāmāl

Ger[209] meger def`[210] ola ṭarīḳa-i ceng
Ne Mey etdi sözin ḳabūl ne Beng

Var idi bezmde bir adı Mevīz
Vāḳi` ol aṣrda bir ehl-i temīz

Hem Şarābıng atası ḳardaşı
Hem seferlerde Beng yoldaşı

Şāmlar ḳıldı ṣubḥ nāsuḥ-vār[211]
Etdi onlara va`ẓlar tekrār[212]

Olmadı va`z ü pend fāyide-mend
Ehli-i cehline ne sūd[213] va`ẓ ile pend

Nuḳl çıḳdı onungla ḳılmaġa ceng
Ḳıldı bir ḥamlede şehīd onı Beng

Etdi maṣāf-i Beng Mevīz
Ol daḫī olmadı ḥarīf-i sitīz

`Arsa-i rezmi germ kıldı Kebāb
Ol-daḫī ḥarbine[214] getürmedi tāb

Gördi Bāde ki leşkeri bir bir
Oldı ol nā-bekār elinde esīr

[295A] Vermedi `azm-i[215] ceng içün ruḫṣat
Özini çekdi ortaya ġayret

A jó Nukl[34] látta, hogy a két bősz vitéz
Jottányit sem tágít, sőt farkasszemet néz.

Könyörgött a Fűnek a jámbor, jó lélek,
Kérlelte a Bort is: „Álljatok meg, kérlek!"

Attól tartott, hogyha egymásnak ugranak,
A véres csatában sokan elhullanak.

Megelőzte volna a vérgőzös csatát,
Ám ők nem hallották meg a béke szavát.

Megjött a Mazsola, a bölcs, józan férfi,
Szíve tiszta, s ő is mind a békét félti.

A Bor atyja volt az ő idősebb bátyja,
A Fű pedig régi hűséges barátja.

Messziről sietett, az úton meg sem állt,
A két bősz vezérnek hosszasan prédikált.

Ám hiába beszélt, nem használt a szép szó,
Szelíd, jó tanácsra nem hallgat a tuskó!

Csatába szállt a Nukl, vitézkedett volna
A kegyetlen kender rögvest eltiporta.

Jött hát a Mazsola, kivárta a sorát,
Ő is megízlelte a csatatér porát.

Csatázott a Kebab, bátran forgolódott,
De az ő ügye is hamar megoldódott.

Nézte a Bor, hogy a büszke, dicső csapat,
Folyton fogyatkozik, s mind kisebbre apad.

Megálljt intett, s bőszen tolt mindenkit félre, [295A]
Ő maga lépett a véres csatatérre.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 91 22/11/16 13:46

Çün sipāhīlıġ içre māhir idi
Onga tedbīr-i ceng ẓāhir idi

Bir niçe `işretini[216] etdi[217] kemīn
Özi yalġuz maṣāfa girdi hemīn

Girdi meydāna eyledi civān[218]
Yüze çekdi ḥabābdan ḳalḫan

Beng ile çün muḳābil oldı şerāb
Eyledi bir niçe suāl ü cevāb

Mey aydur ben nabīre-i tākem
Beng aydur sen pelīd ben pākem

Mey aydur şafaḳ kimi ālem
Beng aydur ben süheyl-tims̱ālem[219]

Mey aydur ḫoş benümdür `ālem
Beng aydur ḳuṭb-i `ālemem ben hem

Mey aydur ben çirāġ-i encümenem
Beng aydur reşk-i sebze-i çimenem

Mey aydur ` ışḳ pīr-i rāhumdur
Beng aydur ol benüm penāhumdur

Mey aydur nevres-i cihān-sūzam
Beng aydur bir dāniş-āmūzam

Mey aydur ederem seni fānī
Beng aydur bir ḥiddetini[220] tanı

Baḥs̱ ile olmadı çu ref`[221] nizā`
Fitne ṣulḥ ü selāḥa çekdi vedā`

İbtidā oldı çünki ceng ü cedel
Bir niçe ḥaml oldı redd ü bedel

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 92 22/11/16 13:46

Bízott erejében, harci tudásában,
Tudta, nem vall szégyent soha a csatában.

Lesbe állította maradék seregét,
S ment próbára tenni iszonyú erejét.

Délcegen vágtatott a csatatér felé,
Buborékot tartott pajzsként maga elé.

Megállt a két vezér, egymásra meredtek,
És kíméletlen, vad szópárbajba kezdtek.

Szólt a Bor: „A Tőke unokája vagyok!"
Szólt a Fű: „Sápadt vagy, az én szívem ragyog!"

Szólt a Bor: „A színem, mint a hajnal, veres."
Szólt a Fű: „Zöld vagyok, éltető és kegyes."

Szólt a Bor: „Ki iszik, vidám lesz, nem morog",
Szólt a Fű: „A világ körülöttem forog."

Szólt a Bor: „Az estét beragyogja fényem."
Szólt a Fű: „Irigyel a pázsit a réten."

Szólt a Bor: „Hát, engem a szerelem kísér."
Szólt a Fű: „Nekem meg menedéket ígér."

Szólt a Bor: „Én ifjú vagyok, roppant heves."
Szólt a Fű: „Én tudós bölcs, cseppet sem szeles."

Szólt a Bor: „Tüzemmel felperzsellek téged!"
Szólt a Fű: „Jól vigyázz, neked mindjárt véged!"

Egyik fél sem hátrált, véget ért a vita,
Kibékülés helyett fellángolt a csata.

Úgy csépelték egymást, mint két rohamosztag,
Egyszer védekeztek, máskor rohamoztak.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 93 22/11/16 13:46

Ḥiddet-i Beng Meyden oldı[222] füzūn
Beng ḳuvvet tapub Mey oldı zebūn

Gördi çün devletine[223] bīm-i ḫalel
İstedi `uẕr-i seyyi'āt-i `amel

Neẕr edüb eyledi Ḫudāyı güvāh
Ki bu düşmen bu nevbet[224] olsa tebāh

Kimi ki dutsam eyleyem[225] āzād
Ḳılmayam kimsenüng fesādın[226] yād

Tapdı sāyil icābet-i maḳbūl
Ṣāf [idi] ḳalbı neẕri oldı ḳabūl

Çıḳdı nā-geh kemīnden ol leşker
Oldı Bengin[g] sipāhı zīr ü zeber

Boza ü Beng ü Berş esīr oldı
Kimi ḫurd ü kimi ḫamīr oldı

Bādenüng ḫāṭirine yetdi ṣafā
Neẕr ḳılmışdı neẕre etdi[227] vefā

Etdi āzād dört[228] ser-hengi
Sāḳī ü Berş ü Boza ü Bengi

Her birin etdi bir işe me'mūr
`Ālemi ḳıldı `adl-ile ma`mūr

[295B] Bādenüng ḫidmetine etdi ḳarār[229]
`Āḳibet Beng edüb ol emri müdār[230]

Şimdi gezdükçe[231] ḳorḫa ḳorḫa gezer
Bāde her ḫanda görse onı ezer

Özini muṭlaḳ āşkār etmez
Mey olan yerlere güẕār etmez

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 94 22/11/16 13:46

A Bor miatt a Fű erősen felhevült,
Elszántan támadott, s a roham sikerült.

Tudta a Bor, baj van, s uralmának vége,
Szüksége volt némi égi segítségre.

Könyörgött az Úrhoz: „Arra kérlek téged,
Mérjél a galádra súlyos vereséget!

Esküszöm, ha győzök, senkinek sem ártok,
S minden hadifoglyot szabadon bocsátok."

Megszületett hamar a mennyei döntés,
Meghallgattatott az őszinte könyörgés.

A tartalék csapat új erőre kapott,
S a lesről kirontva a Fű-hadra csapott.

Fogságba esett a Bers, a Boza, a Fű,
Az egyik kicsi lett, a másik keserű.

Így a Bor szívéről legördült a nagy kő.
Esküt tett az Úrnak, s nem lett esküszegő.

Mind a négy lázadó elmehetett haza,
A Szákí és a Bers, a Fű meg a Boza.

Mindegyiknek magas hivatalt ajánlott,
Jósága aranyba vonta a világot.

A Fű nem volt boldog, s a Bor háta mögött, [295B]
Agyafúrt tervet szőtt, s örökre megszökött.

Azóta életét bujkálva tengeti,
Ha a Bor meglátja, messzire kergeti.

Menekül, és minden olyan hely taszítja,
Ahol a Bort sejti, ahol őt gyanítja.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 95 22/11/16 13:46

Şükr li-'llah ki ṣulḥa döndi bu ceng
Āḫir oldı `adāvet-i Mey ü Beng

Tevbe ey Kird-gār-i `uẕr-peẕīr
Sözlerümden ki etmişem taḳrīr

Nuṭḳ verdün[g] ki vaṣf-i ẕātun[g] edem
Şerḥ-i keyfiyet-i ṣifātun[g] edem

Nedür[232] evṣāf-i mey ḳılub `amdā
Beng vaṣfıdan eyledüm[233] gūyā

Allah Allah bu maḥż-i `isyāndur
`Āḳibet-i[234] küfr `ayn-i küfrāndür

Çün Fużūlīdur benüm laḳabum
`Aceb olmaz ger olmasa edebüm

Var ümīdüm ki `uẕrum ola ḳabūl
Olmaya birde cürm ile[235] mes'ūl

Tamām şud nusḫa-i *Musakkirāt-i turkī* bi-yad-i faḳīru 'l-ḥaḳīr Mīr Sa`d Allāh bīst u çahārum-i Cumādā'u 'l-āḫir 1170

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 96 22/11/16 13:46

Az Istennek hála, végre itt a béke,
Eljött a Bor s a Fű harcának a vége.

Ó, Istenem! Kérlek, bocsásd meg, ha lehet,
Azt, hogy elmeséltem ezt a történetet.

Mert hisz azért adtál nekem tehetséget,
Hogy méltó szavakkal dicsérjelek téged.

Tudom, hogy a borról írni nem illendő,
S a fűről se költsön költeményt a költő.

Allah, Allah, lehet, hogy ez már lázadás,
Nagy engedetlenség és istentagadás?

Nem véletlen az, hogy Fuzúlí a nevem,
Illedelmességből nem sok jutott nekem.[35]

Talán megbocsátasz, erősen remélem,
S nem rovod fel nekem minden súlyos vétkem.

A szerény és alázatos Mír Sza'dulláh befejezte a török nyelven írt, *Tudatmódosító szerek* című szöveg másolását. 1170. dzsumádá al-áhir 24.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 97 22/11/16 13:46

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 98 22/11/16 13:46

UTÓSZÓ

Eszöveg szerzője Muhammad Fuzúlí (megh. 1556) a klasszikus azeri és oszmán török költészet egyik legnagyobb hatású alkotója. Életéről azonban keveset tudunk. Születése helyét és idejét illetően az egykorú irodalomtörténeti források ellentmondanak egymásnak. Csak annyi tűnik bizonyosnak, hogy az oguz Bayat törzsből származó költő valamikor a 15. század utolsó évtizedeiben, a mai Irak területén látta meg a napvilágot. Török nyelvű versgyűjteményéhez, dívánjához írt előszavának tanúsága szerint ifjúkorában komoly iskolázottságra tett szert, bölcseletet és természettudományokat tanult, s tanulmányai költői hitvallását is meghatározták: „Tudomány nélkül a költészet olyan, mint az alapok nélküli fal. Az ilyen falat az emberek nem tartják sokra".

Költői tehetsége hamar megmutatkozott, s korán világossá vált számára, hogy a költészeten kívül nem áll más út előtte: „A verselés iránti vonzalmam időről időre maga alá gyűrte minden egyéb tevékenységemet, s ahogy a Lejlához hasonló szépségek sokasága Medzsnúnként sereglett körém, végleg eldőlt, költő leszek. Költészetem hangja betöltötte a világot, s mindenhol nagy hírnévre tett szert".

Fuzúlí egész életét Irakban élte le, ahol a tehetős mecénások kegyét kereső költő igyekezett folyamatosan alkalmazkodni a változó történelmi környezethez. Első pártfogói a vidék arab urai, a Musasaida család tagjai közül kerültek ki, majd azt követően, hogy I. Iszmá`íl (ur. 1501–1524) szafavida uralkodó 1508-ban elfoglalta Irakot, verseivel szafavida előkelők jóindulatát igyekezett elnyerni. Az újabb fordulat a 16. század harmadik évtizedében következett, amikor Nagy Szulejmán (ur. 1520–1566) 1534-ben bevonult Bagdadba. A szultán dicséretére írt kaszídája jól érzékelteti, hogy Fuzúlí mekkora reményekkel tekintett az oszmán uralom elé. Szak-

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 99 22/11/16 13:46

mailag nem is kellett csalatkoznia. A szultánnal érkező költők felismerték a tehetségét, s ők biztatták egyik fő műve, a Lejla és Medzsnún történetét feldolgozó elbeszélő költemény megírására.

A gazelköltészetében fellelhető nyomok arról árulkodnak, hogy Fuzúlí otthonosan mozgott az oszmán irodalmi közegben, ismerte és jó érzékkel követte az aktuális költészeti divatáramlatokat. Erőfeszítéseinek meg is lett az eredménye: a század negyvenes éveinek közepén összeállított, a kor számottevő költőinek munkásságát ismertető oszmán költői antológia szerzője, Latífí (megh. 1582) már igen elismerő szavakkal írt Fuzúlí költészetéről. A szakmai ismertség azonban nem járt együtt anyagi elismeréssel, hiába írt a költő számos dicskölteményt különböző oszmán hatalmasságokhoz, 1556-ban bekövetkezett haláláig csekély állami fizetésből, nélkülözések közepette tengődött. Fuzúlí lelkivilágát, különösen az utolsó évek keserű csalódottságát legtalálóbban maga írja le egyik gazeljében: „…erről a szomorúságról felismer az, aki engem keres".

Fuzúlí hatalmas életművet hagyott az utókorra. Három nyelven, arabul, perzsául és törökül számos művet írt, ezek közül kiemelkedik két, török, illetve perzsa verseit tartalmazó dívánja, a *Lejla és Medzsnún* című elbeszélő költemény és a szintén török nyelvű, nemrégiben magyar fordításban is napvilágot látott, versbetétekkel díszített prózai munkája, *Az iszlám szent mártírjainak rózsakertje*.

A *Beng ü Báde (A Fű és a Bor vitája)* című, kézirattól függően 370–440 párvers terjedelmű kiseposz a költő korai munkái közül való. Bár pontosan nem tudni, mikor keletkezett, a bevezető rész egyik párversében olvasható konkrét történelmi utalás azt sugallja, hogy a mű az 1510-ben lezajlott mervi csata után, de még az összecsapás egyik főszereplője, az ütközetben győztes I. Iszmá`íl életében, tehát 1524 előtt íródott.

Fuzúlí témaválasztása a mai embernek első pillantásra talán meghökkentőnek tűnhet, a korabeli ember számára azonban vélhetően nem volt az: a mű keletkezésének idején a téma egész egyszerűen benne volt a korabeli török nyelvű irodalmi élet levegőjében.

A muszlim világ viszonylag későn, csupán a 12. század végén, antinomiánus spirituális közösségek közvetítésével ismerkedett meg a kannabisz

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 100 22/11/16 13:46

tudatmódosító hatásával. Bár az esetenként korántsem jámbor dervisek a kendert elsősorban spirituális célokra, enteogénként használták, a szer igen hamar népszerűvé vált az olcsó és könnyen beszerezhető alkoholpótlékra vágyó világiak között is. A korabeli források tanúsága szerint a kannabisz igen gyorsan a bor komoly riválisává nőtte ki magát, s e két intoxikánsnak a fogyasztók kegyeiért folytatott küzdelme a 13. század végén már perzsa, a 15. századtól pedig török nyelvű irodalmi szövegekben is tetten érhető.

Fuzúlí nem az első török szerző, aki egy egész művet szentelt a témának. A 15. század első felében írta meg keleti-török (csagatáj) irodalmi nyelven *Beng ü Cságir (A Fű és a Bor)* címen ismert prózai munkáját Júszuf Emírí, s körülbelül ugyanebben az időben születhetett az a nemrégiben felfedezett és még kiadatlan, *A titkok/kannabisz könyve (Eszrárnáme)* című, kaszída formában írt anatóliai török költemény, amelynek szerzője egyelőre ismeretlen. A szövegek elemzése alapján nagyon úgy tűnik, hogy Fuzúlí mind a két korábbi művet jól ismerte. Különösen szembetűnőek az *Eszrárnáme* és a *Beng ü Báde* között felfedezhető párhuzamok.

Műfaját tekintve mind a két szöveg irodalmi vetélkedés, amelyben két megszemélyesített dolog próbálja eldönteni, hogy melyikük a jobb, melyikük az előrébb való. A szokványos irodalmi vetélkedések – ilyen például Júszuf Emírí munkája – meglehetősen statikusak. A cselekmény mindössze annyiból áll, hogy a főszereplők monológjaikban magukat a lehető legkedvezőbb színben tűntetik fel, ellenfelüket pedig válogatott szavakkal, igen találékonyan ócsárolják.

Az *Eszrárnáme* és a *Beng ü Báde* azonban egyformán eseménydús: a Bor és a Fű szópárbaját mindkét esetben több felvonásból álló fizikai összecsapás követi, amely a szokványos vetélkedésekkel ellentétben egyik esetben sem ér véget döntetlennel. További hasonlóságot jelent a két mű között, hogy mind a kettő egy tavaszi kertben kezdődik, mindkét esetben a világi hatalmasságként megjelenő és erőszakosan viselkedő Bor a támadó és a spiritualitást képviselő Fű a védekező fél, s a Bornak mindkét történetben három segítője van, akik közül kettő ráadásul azonos is. Talán az sem véletlen egybeesés, hogy a Fű mind a két szövegben jámbor, művelt

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 101 22/11/16 13:46

és megfontolt férfiként jelenik meg, aki azonban ha kell, kész megharcolni a saját igazáért.

A *Beng ü Báde* a számos egyezés mellett sok ponton el is tér az ismeretlen szerző költeményétől. Hosszabb, bonyolultabb szerkezetű és költői mesterség szempontjából is összehasonlíthatatlanul jobban megformált munka, mint a metrikailag gyenge, nyelvileg és retorikailag igen egyszerű *Eszrárnáme*. Ami pedig a történet végét illeti, a két mű mintha ugyanannak az éremnek a két ellentétes oldalát képviselné. Míg az oszmán környezetben született *Eszrárnáme*ban a Fű, addig a szafavida közegben írt *Beng ü Báde*ban a Bor kerül ki győztesen az összecsapásból, minden bizonnyal nem véletlenül. Mindent összevetve, a hasonlóságok és az eltérések együttesen azt sugallják, hogy a *Beng ü Báde* az *Eszrárnáme* továbbgondolt, kibővített és Fuzúlí céljainak megfelelően nagyon tudatosan felépített átirata.

Szerzője irodalmi jártasságával, mesterségbeli képességével és tehetségével fűszerezett tudatossága a szöveg szinte minden részletében tetten érhető, a versforma és a metrum kiválasztásától a mű szerkezeti megoldásain át az egyes szereplők pozitív vagy negatív jellemzéséhez használt költői eszközökig.

A perzsa–török klasszikus költészeti hagyományban akkor számít jónak a vers, ha kellő szellemi élvezetet nyújt a befogadónak. A költők ezért igyekeznek költeményeiket olyan rejtvényekkel, a hagyományost új köntösbe öltöztető metaforákkal, költői megoldásokkal, intertextuális utalásokkal megtölteni, amelyek megfejtése a mű újabb és újabb mélységeit engedi felfedezni.

A *Beng ü Báde* mesznevi formában íródott, s Fuzúlí nem véletlenül választotta a hosszabb elbeszélő költeményekre jellemző, páros rímekkel záródó párversekből építkező versformát, ahogy a magyar fordításban visszaadhatatlan *hafíf-i müszeddesz-i mahbún* (- . - - vagy . . - - | . - . - | . . - vagy - -) versmérték mellett is nagyon tudatosan döntött. A versforma és a versmérték együttese a klasszikus elbeszélő költészetben Fuzúlí számára is a mintát jelentő Nizámí Gandzsaví (megh. 1209) *Haft pajkar (A hét szépség)* című eposzát idézi, mely egy párvers erejéig szövegszerűen is megjelenik a *Beng ü Báde*ban.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 102 22/11/16 13:46

A *Beng ü Báde* szerkezete egy átlagos irodalmi vetélkedéshez képest meglehetősen összetett, ami határozott, gyakorlott szerkesztői kézre vall. A *mesznevi*knél szokásosan kötelező részekkel, az égi és a földi hatalom képviselői, jelen esetben a Teremtő, Mohamed próféta, az első imám, `Alí és a szafavida uralkodó, Iszmá`íl dicsőítésével kezdődik. A két főszereplő „vitáját" a Szákí, a pohárnok története és a művet lezáró csata leírása foglalja keretbe. A kiseposz magját a Bor és a Fű üzenetváltása teszi ki. Ez a rész két nagyobb egységből áll, amelyek mintha tükörképei volnának egymásnak. Az adott szereplő, amint ellenfele létéről és véleményéről értesül, tanácsot tart, ahol három társa a vérmérsékletének megfelelően fejti ki véleményét. Egyikük a békés megoldás mellett érvel, a másik háborúzna, míg a harmadik tanácsadó hadicselhez folyamodna. A vezérnek egyik megoldás sem tetszik. Úgy határoz, követet küld az ellenfélhez, és behódolásra szólítja fel. A harmadikként megszólaló társ vállalja a feladatot. Az üzenet két részből áll, az adott szereplő öndicséretéből és ellenfele szidalmazásából. Mind a két részt egy-egy történet zárja, amely az elmondottakat illusztrálja. A követek az ellenfél táborába érve elárulják megbízójukat, és az ellenfélhez pártolnak.

Jól megfigyelhető, hogy Fuzúlí a történetet számtalan hagyományos költői elemből építi fel, s megfejtendő rejtvényként sorakozó utalásokkal teszi igazán élvezetessé. A bevezető fejezetnek az a része, ahol a költő a tavaszi kertet írja le, és bort kér, hogy legyen kedve mesélni, a klasszikus költészet egyik műfaját, a *szákínámé*t idézi, amely a bánat és nehézségek elviselését megkönnyítő, az életet vidámabbá tevő bor dicséretét állítja a középpontba. Az egyes szereplők mondanivalóját alátámasztó történetek a perzsa nyelvű klasszikus költészet nagy misztikusa, Faríd ad-Dín `Attár (megh. 1221) allegorikus elbeszélő költeményét, a *Madarak beszélgetésé*t juttatják az olvasó eszébe, ahol a klasszikus költészetben először fordul elő ez a megoldás. A csatát megelőző szópárbaj pedig a már említett Nizámí *Huszrev és Sírín* című eposzának egyik ismert jelenetére, Huszrev és Ferhád szóváltására, illetve a török népköltészetből a 15. században a gazelköltészetbe átemelt *dedim-dedi* („mondtam-mondta") szerkezetre emlékeztet.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 103 22/11/16 13:46

Ami a szövegben elrejtett utalásokat illeti, Fuzúlí az egyes szereplőket úgy jeleníti meg, úgy beszélteti, hogy abból pontosan kiolvasható, a korabeli közgondolkodás mit tartott, miként vélekedett az egyes szerekről.

A Bor erőszakos duhaj, aki ha felönt a garatra, az erejével és hatalmával kérkedik. A *raki*, a többnyire szőlőtörkölyből készült pálinka tompává és lassúvá teszi, a *nebíz*, a datolyabor felpaprikázza az embert. A kis mennyiségű alkoholt tartalmazó, jobbára kölesből erjesztett *boza* megtévesztő. Könnyű italnak látszik, de aki túl sokat iszik belőle, azt a hatása maga alá gyűri. A Fű a racionálisan meg nem szerezhető tudás birtokosa, a misztikus spiritualitás képviselője, mert a kannabisz képzete a korabeli közgondolkodásban leginkább az antinomiánus dervisközösségekhez kapcsolódott. A szövegben számos utalást találni arra, hogy a korabeli farmakológia a hideg és száraz anyagok csoportjába sorolta, és vágyfokozó, étvágygerjesztő, ám a beszédkészséget és a munkakedvet károsan befolyásoló hatást tulajdonított neki. Az ópium gúzsba köti az ópiumfüggőt. Az ópiumból, a beléndek magjából és különböző ízesítő és színező anyagokból készülő *bers* a korabeli források szerint eleinte jókedvre deríti és ellazítja, majd utóhatásként letargiába taszítja azt, aki ehhez a szerhez folyamodik. A szövegben *mádzsún*, azaz 'paszta' néven is szereplő *müferrih* a legkülönfélébb összetételekben létezett, ám úgy tűnik, ezek közös jellemzője az édes íz és a könnyed hatás volt.

A két követ sem véletlenül lesz áruló. A *boza*nak több változata létezett. Az oszmán világban az édes (*tatli*) boza mellett volt egy ópiummal kevert, csípős (*adzsi*) változat is, amelyet esetenként tatár *boza*nak vagy albán *boza*nak is hívtak. A 16. századi forrásokból az is kiolvasható, hogy bizonyos drogtartalmú *mádzsún*-fajtákat szívesen fogyasztottak borral. A két szer együttes hatása olykor annyira kiütötte a fogyasztót, hogy Bábur (1483–1530), a mogul dinasztia alapítója, meg is tiltotta társainak, hogy a *mádzsún*-partikon bort igyanak.

A költemény olvasásakor óhatatlanul is felmerül a kérdés, Fuzúlínak vajon mi lehetett a célja a *Beng ü Bádé*val. A mű interpretációjának problémája már hosszú ideje foglalkoztatja a kutatókat. Joseph von Hammer-

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 104 22/11/16 13:46

Purgstall, az oszmán történelem úttörő kutatója ismertette meg Fuzúlí munkáját az európai tudományossággal egy 1837-ben kiadott kötetében, s az azóta eltelt bő másfél évszázadban számtalan elmélet és feltételezés látott napvilágot. Volt, aki egyszerű, szórakoztatásra szánt munkát látott benne, mások misztikus értelmezést sejtettek a háttérben, s volt olyan irodalomtörténész, aki éles társadalomkritikát vélt felfedezni a sorok között.

A legismertebb s a török irodalomtörténet-írásban mind a mai napig meghatározó, ám komoly érvekkel meg nem támogatott elméletet 1936-ban tette közzé egy török kutató, Tahir Olgun, aki úgy gondolta, hogy Fuzúlí a költeménnyel I. Iszmá`íl kegyét kereste, a mű pedig allegória, amely valójában a bort kedvelő szafavida uralkodó és oszmán ellenfele, a drogfüggő II. Bajezíd (1483–1512) küzdelmét ábrázolja a költői vetélkedés köntösébe öltöztetve.

Legyen bármilyen eredeti és vonzó is Olgun elmélete, nagyon úgy tűnik, hogy az történeti források adataival – legalábbis ami a szultán kannabiszfüggését illeti – nem támasztható alá. A kutatás jelenlegi állása szerint sokkal valószínűbb, hogy a mesteri módon megírt mű valóban pusztán a szórakoztatást szolgálta, s Fuzúlí egy tehetős, török származású szafavida úr kegyét keresve, esetleg egyenesen a remélt támogató felkérésére írta egy nagyszabású, borozással egybekötött ünnepi lakomára.

A *Beng ü Báde* a költő egyik legnépszerűbb munkája. Ezt jelzi számtalan kézirata is, amelyek különböző formában maradtak fenn: önálló kötetként, a török díván részeként vagy egy antológiába másolva. Az MTA Könyvtár és Információs Központ Keleti Gyűjteményében őrzött kézirat, amely a Perzsa O.87 jelzetű gyűjteményes kötetben található, több szempontból is érdekes. A kézirat késői: az írnok, egy bizonyos Mír Sza'dulláh 1170. dzsumádá al-áhir 24-én/1757. március 15-én fűzte a szöveghez a nevét és a másolás dátumát rögzítő kolofont. Ugyanakkor minden jel arra utal, a munkát nem a szokásos helyszínek egyikén, az Oszmán Birodalom területén vagy Iránban, hanem valahol a történeti India területén végezte el. Indiai könyvtárak katalógusaiból eddig is sejthető volt, hogy a mogul kori Indiában a török nyelv és irodalom iránt érdeklődők körében a csagatáj irodalmi hagyomány megteremtője, `Alí Sír Nevájí (1441–1501) versei után

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 105 22/11/16 13:46

Fuzúlí költeményei voltak a legolvasottabbak, de a *Beng ü Bádé*nak eddig egyetlen Indiában készült példánya sem került elő.

A kiseposz kéziratai a szöveghagyományozás sajátosságaiból fakadóan nyelvileg is és tartalmilag is meglehetősen változatos képet mutatnak. A budapesti kézirat a maga 400 párversével az átlagos másolatok közé tartozik, és az átíráshoz készült jegyzetek jól mutatják, hogy a kisszámú másolói hibától eltekintve jól illeszkedik a szöveghagyományba. Ahogy a *Beng ü Báde* kéziratai általában, a budapesti példány is nyelvileg kevert, oszmán és iráni török alakokat egyaránt tartalmaz, de talán az oszmánhoz áll közelebb. A példány ortográfiájának érdekessége, hogy bizonyos helyeken keleti-török jellegzetességeket mutat, ami arra utal, hogy a másoló számára ez a nyelvi közeg volt a természetes – vagy azért, mert maga is Közép-Ázsiából származott, vagy azért, mert török nyelvként Indiában a keleti-törököt sajátította el először.

Bár a *Beng ü Báde* a török világban a 19. századtól kezdődően sok kiadást megért (legutóbb idén februárban jelent meg a legszebb kivitelű, drezdai kézirat szövege), idegen nyelven eddig csak németül és lengyelül látott napvilágot. A magyar fordítás a Keleti Gyűjtemény példánya alapján készült, ám olyan helyeken, ahol a budapesti kézirat szövegváltozata nehezen érthető vagy hibás, ott Kemal Edib Kürkçüoğlu 1955-ös, három kézirat alapján összeállított kritikai kiadását vette figyelembe. A fordító mindvégig arra törekedett, hogy a lehetőségekhez mérten minél hűebben, a magyar fülnek mégis ismerősen csengő módon adja vissza Fuzúlí játékos humorral átszőtt szövegét. A *Beng ü Báde* magyar változata remélhetőleg nemcsak ezt a felettébb szórakoztató munkát, hanem rajta keresztül a klasszikus török irodalom izgalmas, szellemi kalandokkal és szépségekkel teli világát is megkedvelteti a magyar olvasókkal.

Péri Benedek

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 106 22/11/16 13:46

JEGYZETEK

Átírás

1 Ṣunan andan cihāna cām-i ġurūr. A félsor fenti változata más kéziratban is megtalálható. Fuzûlî: *Beng ü Bâde*. Hazırlayan Kemal Edip Kürkçüoğlu. İstanbul 1955, p. 1/n. 4, 5 (Y III) (a továbbiakban: Kürkçüoğlu). Az Y II és Y III Kürkçüoğlu kiadásában két, a kritikai kiadáshoz felhasznált kézirat jelölésére szolgáló rövidítés.

2 ġurūr cāmım

3 ola. A fent közölt szövegváltozat más kéziratban is megvan. Kürkçüoğlu, p. 1/n. 8 (Y III).

4 Bezm-i şevḳunda

5 aşdı. A szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. British Library Add. 19945, f. 105b (a továbbiakban: British Add. 19945).

6 Ki o cām ile ola. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Tehrān Dānišgāh 1427, f. 451 (a továbbiakban: Dānišgāh 1427).

7 Ne şarāb o ki `aḳli zāyil. A fenti változat más kéziratban is megvan. Kürkçüoğlu, p. 2/n. 3(Y II, Y III); British Add. 19945, f. 106a; Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi İzmir 518, f. 194b (A továbbiakban İzmir 518).

8 A kéziratban csak ند áll.

9 Bula andan

10 Sāḳī-i bezm ḥalḳaya ḥatem

11 Ana kim şer`idür tarīḳ-i necāt. A fenti szövegváltozatot tartalmazó kéziratok többségében az utolsó szó بالذات (Universitätsbibliothek Leipzig b. or 221, f. 142; Staatsbibliothek zu Berlin Or. oct 3618, f. 2; SLUB Dresden Eb. 362, f. 3a; Dānišgāh 1427, f. 451).

12 Ne Vaṣī, Vāriṣ-i Nebī muṭlaḳ. A fenti szövegváltozathoz nagyon hasonló (Vaṣī-i nafs-i) más kéziratban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 3/n. 1 (Y II); Dānišgāh 1427, f. 451.

13 Nāẓim-i şer` ü Sāḳī-i Kevṣer. A fenti változat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 3/n. 2 (Y II).

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 107 22/11/16 13:46

14 A párvers nem szerepel a kritikai kiadásban, a kéziratos hagyományban azonban ismert. (Staatsbibliothek zu Berlin Or. oct 3618, f. 2; Dānišgāh 1427, f. 451).

15 çu mihr cām-ı şarāb. A fenti szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 3/n. 5 (Y II).

16 taht gayrinedür çü bāde

17 A kéziratban نو بهاراده دن olvasható.

18 çü

19 Beng ü mey ḥāžir ü me`āşum ḫoş

20 Bāġ hem-ġayret-i. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 5/n. 2 (Y II).

21 Cām-i gül

22 Zerdçe

23 A kéziratban a szó után, valószínűleg másolói hiba eredményeként, egy له betűkapcsolat áll.

24 gil

25 aṣlı

26 indürmeye. A fenti szövegváltozat minden bizonnyal másolói figyelmetlenség eredménye.

27 Zūr-i destine. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 7/n. 4 (Y II).

28 ḥayāl-i nifāḳ. A fenti változat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 7/n. 7 (Y II).

29 çıḫdum. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. İzmir 518, f. 196b.

30 yıḫdum. A fenti szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. İzmir 518, f. 196b.

31 dur

32 ḫidmetimde. A fenti változat másolói hiba eredménye.

33 ḳısṣadan. A fenti változat valószínűleg másolói hibák sorozatának végeredménye.

34 Sākīni dutdı ü. A fenti változat más kéziratban is felbukkan. İzmir 518, f. 216b.

35 yutdı. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előkerül. Hekīm Mullā Muḥammed Fużūlī, *Beng ü Bāde*. Muḳaddime, taṣḥīḥ ü tašḥiye Ḥüseyn Muḥammed-zāde Ṣadīq. Tihrān 1389, p. 39 (a továbbiakban: Muḥammed-zāde).

36 olan. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 8/n. 10 (Y II); Muḥammed-zāde, p. 40; British Add. 19945, f . 109a; İzmir 518, f. 197a.

37 nāb

38 neş'em eyle temām

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 108 22/11/16 13:46

39 A kéziratban اسیر و می olvasható.

40 Öz özinden çürür erür üzilür

41 Bir şebīḫūn ile helāk edeli. A budapesti kézirat szövegváltozata ismert a kéziratos hagyományban. İzmir 518, f. 197b; British Add. 19945, f. 109b.

42 A budapesti kéziratban a valószínűleg másolói hiba eredményeként létrejött حد اوندن szövegváltozat áll. A főszövegben közölt sorkezdetet alátámasztja egy másik kézirat adata (İzmir 518, f. 197b).

43 fesād-i zemān

44 pinhān. A fent közölt változatot tartalmazza több másik kézirat is. İzmir 518, f. 197b; Millet Kütüphanesi AeMnz 760-2, f. 59a; British Add. 19945, f. 109b.

45 gün gün

46 ma`ḳūl. A fenti szövegváltozatot más kéziratok is tartalmazzák. İzmir 518, f. 197b; Sāzmān-i Asnād u Kitāb-ḫāna-yi Millī-yi Cumhūri-yi Islāmī-yi Īrān Dīvān-i Fużūlī Ms. 5-9284 p. 382 (a továbbiakban Millī: 5-9284).

47 ḳıldı. A fenti változat más kéziratban is felbukkan. İzmir 518, f. 198a; Millī 5-9284, p. 382; British Add. 19945, f. 110a.

48 A budapesti kéziratban olvasható یری íráskép szerepel más kéziratban is. İzmir 518, f. 198a; British Add. 19945, f. 110b.

49 Anta ḫannāsu. A fenti szövegváltozat más kéziratban is szerepel. İzmir 518, f. 198a.

50 Igen

51 A helyes خوار ایلسون íráskép helyett a kéziratban خار ایلوسن szerepel.

52 Bes ki bed-şekl ü bed-ḳiyāfetsen

53 A kéziratban درویش درد szerepel.

54 Şemme'ī. A fenti szövegváltozat más kéziratban is szerepel. İzmir 518, f. 198a; Millī 5-9284, p. 383.

55 Şecā`ate

56 İttibā`umdan. A fenti szövegváltozat más kéziratban is szerepel. İzmir 518, f. 198b,

57 A kéziratban csak سنگ olvasható, ahogy az İzmir 518 (f. 198b) jelű kéziratban is.

58 Ki

59 A kéziratban یدتی áll.

60 ḳalbı. A fenti szövegváltozat más kéziratban is szerepel. İzmir 518, f. 199a.

61 Şeb idi līk

62 şekl

63 Ḳaşrdan rind taşra kıldı nigāh

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 109 22/11/16 13:46

64 Dedi ey vāy

65 A kéziratban شناحت szerepel. A ritka szó más kéziratok másolóit is megzavarta, s ezen a helyen a legváltozatosabb megoldások találhatók. İzmir 518, f. 199a: شنایت; Millī 5-9284, p. 385: سیاحت .

66 Żarb ilen

67 derdüne

68 Ehl-i idrāke ṣor

69 A kéziratban تفحس olvasható.

70 Ḥürmetüm senden artuġ olmaġı bil

71 baş ḳoşarsa

72 bilmeye. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 15/n. 8 (Y II).

73 Ṣāflıġda. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 15/n. 9 (Y II).

74 süstür erkān

75 Dāvūddan

76 Ḥüsn-i āvāza ḥāṣıl etdüm ẕevḳḤ

77 Riḳumı. A kéziratban شریمی olvasható. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 16/n. 4 (Y II).

78 Benden olsaydı neş'esi. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 16/n. 8 (Y II).

79 ḥüsn-i dildārem

80 fitnem

81 A kéziratban egy másolói hiba nyomán létrejött و بی alak szerepel.

82 Her ne derd olsa

83 Mekteb-i mey-kedemde

84 Pādşehlerni

85 ayaġuma baş urur

86 iẓhār

87 Meye düşmişdi `aksi kimi müdām

88 A kéziratban بنداحق olvasható.

89 raḥmet

90 meserretsen. A fenti szövegváltozat más kéziratokban is előfordul. Dānişgāh 1427, f. 452b; Kürkçüoğlu, p. 18/n. 7 (Y II).

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 110 22/11/16 13:46

91 deme

92 A kéziratban برار olvasható.

93 indürmesen

94 Eylesen

95 rūzġārunı ben

96 ġubārunı ben

97 ḳapuda

98 Girdi ol bezm-i ḫāṣ ü `āmāne. A budapesti kézirat változata metrikailag hibás, valószínűleg másolói hiba eredménye.

99 Būzeyi ḳıldı. Az első a szó a kéziratban بوزيه .

100 nīẕā

101 ḳadīmī. A fenti szövegváltozat más kéziratokban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 20/n. 5 (Y II).

102 A kéziratban انيسميدانگ olvasható.

103 A kéziratban ايدانگ szerepel.

104 Bādening ḫod seningle yoḫ meyli

105 ba`ïddür

106 bed-ḫiṣāl

107 Meye

108 fitnede. A párvers fenti szövegváltozata más kéziratban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 21/n. 3., 4 (Y II).

109 olubdur

110 Yüzüni aḳ iken

111 Sa`dler

112 Me'men

113 Eyle

114 der-miyān. A fent közölt változat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 21/n. 10 (Y II); British Add. 19945, f. 115b.

115 Puḫtelik ḳıldı Boza-i bed-nām. A fent közölt szövegváltozat biztosan másolói hiba eredménye, de más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 21/n. 13 (Y II).

116 cūşı. A fenti, minden bizonnyal másolói hiba következtében előállt szövegváltozat más kéziratban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 22/n. 1 (Y II).

117 Çoḫdurur Bādenüng

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 111 22/11/16 13:46

118 Sendedür. A fenti szövegváltozat nem illik a narratíva kontextusába, feltehetően másolói hibák sorozata nyomán keletkezett.

119 feyżiyle

120 Ḳıldılar

121 üstine. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 22/n. 7 (Y II).

122 Ortaya ṭarḥ-i. A fent közölt szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 22/n. 11, 12 (Y II).

123 hem-nişīnleri. A fenti szövegváltozat másolói hiba eredménye, de más kéziratban is olvasható. Kürkçüoğlu, p. 23/n. 1 (Y II, Y III).

124 Niçe kim

125 edelim

126 gidelim

127 Kılmadı

128 Kılmaz olsa

129 Olasen. A fenti változat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 24/n. 5 (Y III).

130 Çoḫ görübsen mecālis-i ḥükemā

131 itmeye

132 ḳavmsen. A fenti változat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 24/n. 6 (Y III).

133 Gāh dīvānedür

134 Sa`īr. A fent közölt változat más kéziratban is megtalálható. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Tercüman 239/2, f. 81b. (a továbbiakban: Tercüman 239/2)

135 yeten. A fenti változat más kéziratban is megvan. Kürkçüoğlu, p. 24/n. 12 (Y II).

136 sefīh

137 A kéziratban خمر آغمل olvasható.

138 A kéziratban خوانده كير szerepel.

139 hem-nişīnündür

140 dīnündür

141 `āṣī ü güm-rāh. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 25/n. 7, 8 (Y II, Y III); Tercüman 239/2, f. 81b; İzmir 518, f. 203a.

142 kūn derīde ü ḫīz

143 żamīrüng zināya. A fenti szövegváltozat minden bizonnyal másolói hiba eredménye, de más kéziratban is megjelenik. British Add. 19945, f. 117b.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 112 22/11/16 13:46

144 sözden. A fenti szövegváltozatban a szóvégi ک másolói hiba. Az işden változat más kéziratban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 25/n. 11 (Y III); İzmir 518, f. 203a; British Add. 19945, f. 117b; Tercüman 239/2, f. 82a.

145 Cürm. A fenti szövegvátozat más kéziratban is olvasható. İzmir 518, f. 203a; British Add. 19945, f. 117b.

146 ḳıldun

147 anlara. A fenti szövegváltozat szerepel más kéziratokban is. Kürkçüoğlu, p. 25/n. 14 (Y II, Y III); İzmir 518, f. 203a; British Add. 19945, f. 117b; Tercüman 239/2, f. 82a.

148 ḫār

149 çün. A fenti változatot más kézirat is tartalmazza. İzmir 518, f. 203a

150 Valószínűleg másolói hiba eredménye, de más kéziratban is előfordul. Dānişgāh 1427, f. 454a.

151 Āl ile eyledün. A fentihez nagyon hasonló szövegváltozatot más kézirat is tartalmaz. British Add. 19945, f. 118a; Dānişgāh 1427, f. 454a: Eyleding al ile evini ḥarāb. A *ser* szó szerepeltetése metrikai hibát okoz, minden bizonnyal másolói hiba következtében került a szövegbe.

152 A kéziratban a صعانه alak áll.

153 A kéziratban او نلو szerepel.

154 tabī`at-i. A fenti változat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 26/n. 2 (Y II).

155 Sirke senden dönende tapdı ḳabūl

156 A kéziratban másolói hiba eredményeként عرعه szerepel.

157 Bi-sebeb. A fenti változat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p.26/n. 3 (Y II).

158 çalma daşa

159 A kéziratban خوانده áll.

160 bağırlar. A fent közölt változat más kéziratokban is szerepel. Kürkçüoğlu, p.26/n. 7 (Y II); Tercüman 239/2, f. 82a.

161 A kéziratban سروتنی طر olvasható.

162 iḫlāṣı tapmamış. Az اصلاحی alak két betű felcserélésével létrejött másolói hiba. A *bulmamış* szó más kéziratban is szerepel. Dānişgāh 1427, f. 454a.

163 `Ālim ü `ārif ü `afīfü ’z-ẕeyl. A fenti szövegváltozat szövegromlás eredménye. Metrikailag is hibás, és értelme sincs.

164 Ḳılmamış ḫubs ile ḫabāṣete meyl

165 rikket-i şeyb. A fenti változat hibás, amit jól mutat a durva rímhiba.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 113 22/11/16 13:46

166 min. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Tercüman 239/2, f. 82a; British Add. 19945, f. 118b; İzmir 518, f. 203b.

167 cilve. A fent közölt változat más kéziratban is megvan. Kürkçüoğlu, p. 27/n. 5 (Y II).

168 şikesteye

169 şād-mān. A fenti változat más kéziratból is ismert. Kürkçüoğlu, p. 27/n. 6 (Y II).

170 yenleden. A fent közölt szövegváltozat más kéziratokban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 27/n. 7 (Y III); Tercüman 239/2, f. 82a; İzmir 518, f. 204a; British Add. 19945, f. 118b; Dānişgāh 1427, f. 454a. A kéziratban a másoló a szó végét átjavította, így a kérdéses helyen jelenleg ینگدنگ áll.

171 Ey mey-i

172 çoḫ düşer. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 28/n. 1. (Y II, Y III).

173 niçe. A fenti változat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 29/n. 6. (Y II, Y III); Tercüman 239/2, f. 282b; British Add. 19945, f. 119b; İzmir 518, f. 204b.

174 müddet-i. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 29/n. 8. (Y II); British Add. 19945, f. 119b; İzmir 518, f. 204b.

175 İ`tibā'i. A fenti szövegváltozat más kéziratokban is olvasható. British Add. 19945, f. 119b; İzmir 518, f. 204b.

176 A kéziratban نزطبع olvasható.

177 ḳubbe-i. A fenti szövegváltozatot más kézirat is tartalmazza. Kürkçüoğlu, p. 28/n. 4. (Y II); İzmir 518, p. 204a.

178 Felek ü

179 `ilm

180 Girdi. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 28/n. 8. (Y II).

181 şiddet-i. A fenti változat más kéziratban is szerepel. Tercüman 239/2, f. 282b.

182 beliyyāt-i devletün

183 Devletim var ki devletim

184 Datlu

185 Meyden īmānda

186 İnne-me 'l-mü'minūne ḥulviyyūn

187 Bana

188 Bildi pīr ol mürīdün ef`ālın

189 Ẕevḳ-i beng ile ḫoş geçen ḥālini

190 şuḥbetinden

191 maḥrūm ḥażretinden

192 nā-murād-i

193 bir ṭarīḳa. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. British Add. 19945, f. 120a; Dānişgāh 1427, f. 454a.

194 eyledüm. A fenti szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. İzmir 518, p. 205a.

195 Ki bana bu işümde kılma `itāb

196 Kāmilü 'l-seyr

197 Terk-i ders ü ta`allümün. A fent közölt szövegváltozat más kéziratban is előfordul. British Add. 19945, f. 120a; Izmir 518, f. 205a.

198 Eylegeç

199 Līk

200 A fenti szövegváltozat más kéziratban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 31/n. 10 (Y II).

201 döndi

202 Beng

203 kıldı

204 Oldı. A fenti szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 32/n. 10 (Y II).

205 Evvel

206 açdı

207 A kéziratban a másolói hibából származó كرنک alak áll.

208 Kılmak. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 32/n. 10 (Y II).

209 Ki

210 A kéziratban a szó első betűje hiányzik: فع .

211 Şāmdan kıldı sulḥ içün ılġar

212 Anlara ḳıldı va`ẓler tekrār

213 A kéziratban egy másolói hiba következtében romlott alak áll: اهل جهلينه سود .

214 Żarbine ol daḥi

215 ġayre

216 `itretini. A fenti szövegváltozat más kéziratokban is megtalálható. İzmir 518, f. 206a; British Add. 19945, f. 121b.

217 koydı. A fenti szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 34/n. 5. (Y II).

218 cevelān

Fü és a Bor vitája - tördelés.indd 115 22/11/16 13:46

219 sipihr-timṣālem

220 tınma ḥaddüni

221 ḳat`. A fenti szövegváltozat más kéziratban is felbukkan. Kürkçüoğlu, p. 35/n. 7. (Y II).

222 idi. A fenti változat más kéziratban is megvan. İzmir 518, f. 206b.

223 devletinde

224 Kim bu nevbet bu düşmen. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 35/n. 8 (Y II).

225 Kimi dutdıysa eyleye. A fenti szövegváltozat más kéziratban is előfordul. Kürkçüoğlu, p. 35/n. 9, 10 (Y II).

226 Etmeye kimsenün fesādını. A fenti szövegváltozat más kéziratban is megtalálható. Kürkçüoğlu, p. 36/n. 1,2 (Y II).

227 Bādenüng ḥidmetinden ḳıldı firār

228 Ḳıldı āzād o dört

229 ḥidmetinden

230 `Āḳibet Beng edüb ihānete `ār. Kürkçüoğlu kiadásában a két párvers sorrendje fordított. A budapesti kézirat változata nyilvánvalóan másolói hiba eredménye, hiszen a jelen formájában nem illik a szövegkörnyezetbe.

231 gezdükde. A fenti változat más kéziratban is szerepel. Kürkçüoğlu, p. 36/n. 6 (Y II).

232 Ne ki

233 vaṣfinde olmışam

234 Ġāyet-i

235 beyle cürmler

Versfordítás

1 A Szákí, a pohárnok, a klasszikus költészet borral kapcsolatos képi világának központi figurája. A kocsmában, a lakomán ő látja el borral a vendégeket, tölti meg a kupákat, s nyújtja át a borral teli poharakat a lakoma résztvevőinek vagy a kocsmában tanyázó borisszáknak.

2 A Bátor. `Alí ibn Abí Tálib (kb. 600–661) Mohamed próféta veje, az első síita imám, a negyedik kalifa.

3 Szelmán, a perzsa (megh. kb. 656). Mohamed próféta társa, az első perzsa, aki felvette az iszlámot.

4 `Alí szolgája.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 116 22/11/16 13:46

5 Dzsem vagy Dzsemsíd az iráni mitológia mitikus királya, a klasszikus költészetben az eszményi, karizmatikus uralkodó archetípusa. Uralkodása az emberiség történetének aranykora, amikor mindenki bőségben és jólétben élt. Ám Dzsem végül gyarlósága, gőgje miatt elbukott, alattvalói fellázadtak ellene, és elvesztette birodalmát. Dzsem az iráni mitológia kultúrhérosza, neki tulajdonítják számtalan szokás bevezetését, az emberek életét könnyebbé, kellemesebbé tévő tevékenység, tárgy, étel, ital feltalálását. A történet szerint az emberiség neki köszönheti a bort, ezért alakja a klasszikus költészetben szorosan, közhelyszerűen összefonódik a borral. A fenti párversben emlegetett, a klasszikus költészetben szintén közhelyszerűen felidézett, legendás pohara természetfeletti tulajdonságokkal bírt: aki beletekintett, az egész világot láthatta benne. A pohár azonban csak akkor teljesítette ki csudás képességeit, ha fényes volt. Ha belepte a rozsda, és fényét vesztette, többé nem működött, s bölcsek hadának tudományára volt szükség ahhoz, hogy megtisztítsák.

6 A párvers második félsora I. Iszmá`íl (1501–1524) szafavida uralkodó egyik jelentős, 1510-ben aratott diadalát idézi fel. A csatát a sah Merv közelében vívta az özbek kán, Muhammad Sajbání seregeivel. A csatában, amely súlyos özbek vereséggel ért véget, a kán is életét vesztette. Holttestét a sah elé vitték, aki parancsot adott, hogy a fejét vágják le és nyúzzák meg. A koponyát szalmával tömette ki és elküldette II. Bajezíd (1481–1512) oszmán szultánnak, a koponyatetőből pedig, hogy magát az ortodox szunnita iszlám védelmezőjének tartó ellenfelét még holtában is megalázza, borozáshoz használt ivóedényt készíttetett, és a mulatozások alkalmával azt használta.

7 A félsorban Fuzúlí a bor jelentésű, török nyelvben ma *şarap* alakban használt seráb szóra utal, mely egy közkeletű népetimológia alapján a *ser* 'gonosz' és az *áb* 'lé' szavak összetételéből keletkezett.

8 Többnyire szőlőtörkölyből készített pálinka.

9 Datolyából erjesztett szeszesital.

10 Gabonából, többnyire kölesből erjesztett, alacsony alkoholtartalmú ital.

11 Hizir, a zöld próféta, az iszlám világában a racionálisan meg nem szerezhető, gnosztikus tudás letéteményese.

12 Utalás arra, hogy a kannabiszt gyakran ital formájában, vízben vagy tejben feloldva fogyasztották.

13 A hagyományos muszlim gyógyszerészeti rendszerben a kannabisz a hideg és száraz anyagok közé tartozott.

14 A párversben emlegetett bunkó a kannabisz porításához használt mozsár ütője.

15 Iráni mitikus hős, Dzsemsíd leszármazottja, számos démon és a zsarnoki Zahhák király legyőzője.

16 Utalás a Korán 2. szúrájának 34. versére. „És [emlékezz arra], amikor így szóltunk az angyalokhoz: »Boruljatok le Ádám előtt!« És ők mindannyian leborultak, ki-

véve *Iblīst*. Ő megtagadta azt, és fennhéjázón viselkedett, [mivel] a hitetlenekhez tartozott." (Simon Róbert fordítása)

17 A párvers második félsora a Korán 2. szúrájának 219. versére utal. „Kérdeznek téged a borról és a szerencsejátékról. Mondd: Súlyos vétek van bennük, és néha valamelyes hasznára is vannak az embereknek. A belőlük fakadó vétek azonban nagyobb a hasznuknál." (Simon Róbert fordítása)

18 A klasszikus költészetben a mósusz, azaz a pézsma nemcsak illatszerként van jelen, hanem a fekete szín metaforájaként is gyakran felbukkan.

19 A *bers* és a *müferrih* is egy vegyes összetételű drog volt.

20 Idézet Nizámí Gandzsaví (megh. 1209) *Haft pajkar (A hét szépség)* című elbeszélő költeményéből.

21 A szó eredeti jelentése 'paszta'. Számos korabeli „dizájner drog" tartozott a *mádzsún* kategóriába, köztük a korábban említett *müferrih* is. A szövegben szereplő Müferrih és Mádzsún ugyanaz a személy.

22 Utalás a Korán 5., *Az asztal* címen is emlegetett szúrájának 90. versére. „Ti hívők! A bor, a szerencsejáték *(maysir),* az áldozati kövek *(ansah)*, a nyilakkal történő sorshúzás *(azlām)* a Sátán förtelmes műve. Kerüljétek azt! Talán boldogultok." (Simon Róbert fordítása)

23 Utalás a klasszikus irodalomban először Faríd ad-Dín `Attár (megh. 1221) *Madarak beszélgetése* című munkájában szereplő történetre. A jámbor dervis, Szam'án sejk egész életét imádságos aszkézisben élte le, ám beleszeretett egy görög lányba, a kedvéért hátat fordított addigi életének, megkeresztelkedett, és disznópásztor lett.

24 Utalás a Korán 7. szúrájának 73. és 77. versére. „73. És *Tamūd* [törzséhez elküldtük küldöttünk gyanánt] az ő testvérüket, *Sālihot*. Azt mondta [nekik]: »Ó népem! Szolgáljátok Allahot! Nincs más istenetek rajta kívül. Nyilvánvaló bizonyíték érkezett hozzátok az Uratoktól, íme Allahnak ez a nősténytevéje: jel nektek. Hagyjátok őt, hadd legeljen Allah földjén, és ne illessétek őt semmi rosszal – különben fájdalmas büntetés martalékává lesztek!«" „77. És elvágták a teve inát, és semmibe vették Uruk parancsát, és azt mondták: »Ó *Sālih!* Hozd hát ide nekünk azt, amivel fenyegetsz minket, ha [valóban] küldött vagy a küldöttek között!«" (Simon Róbert fordítása)

25 A klasszikus költészetben az ifjak arcán frissen serkenő bajuszhoz és szakállhoz a zöld szín képzete társul.

26 A kannabisztartalmú „dizájner drogok" között létezett olyan, amelynek elkészítéséhez porrá őrölt drágaköveket is használtak.

27 A kannabisz jelölésére használt egyik török terminus, az *eszrár* az arab eredetű *szirr* 'titok' szó többes számú alakja.

28 Elsősorban vallási tárgyakat tanító muszlim „felsőoktatási" intézmény.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 118 22/11/16 13:46

29 Antinomiánus dervis.

30 A korabeli közhely szerint a kannabiszfüggők roppant mód kívánják a különféle édességeket.

31 Utalás egy `Alínak, Mohamed próféta vejének tulajdonított szent hagyományra, hadíszra.

32 Ima, amelytől a hívek egy-egy kívánságuk teljesülését remélik.

33 A Fű fegyvere a kender megtörésére használt mozsár ütője.

34 A *nukl* a borissza összejöveteleken a borkorcsolyaként fogyasztott sós és édes ételek, aszalt gyümölcsök, magvak összefoglaló neve.

35 Fuzúlí költői neve kétértelmű. Egyrészt jelenthet olyan személyt, aki erényekben *(fazl)* bővelkedik, de utalhat az orrát mindenbe beleütő, kíváncsiskodó természetű emberre is. Fuzúlí a perzsa versgyűjteményéhez írt előszavában mind a két jelentést megemlíti.

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 119 22/11/16 13:46

TARTALOM

AZ ÚJ SOROZAT ELÉ / 5
BENG Ü BĀDE ~ A FŰ ÉS A BOR VITÁJA / 33
UTÓSZÓ / 99
JEGYZETEK / 107

Fű és a Bor vitája - tördelés.indd 120 22/11/16 13:46